

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Кафедра економіки і торгівлі

На правах рукопису

ГОРБАЧ ЮРІЙ ВІКТОРОВИЧ
**НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСІВ ФОРМУВАННЯ ТА
ПОДАЛЬШОГО ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО
ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА**

Спеціальність 076 Підприємництво та торгівля
Освітньо-професійна програма
«Підприємництво, торгівля та організація бізнесу»
Робота на здобуття освітнього рівня «Магістр»

Науковий керівник:

ПАВЛОВ КОСТЯНТИН ВОЛОДИМИРОВИЧ

доктор економічних наук,

доктор габілітований,

професор

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № ____

засідання кафедри економіки і торгівлі від 2025 р.

Завідувач кафедри

____проф. Павлова О.М.

АНОТАЦІЯ

Горбач Ю.В. Магістерська робота на тему: «Напрями оптимізації процесів формування та подальшого використання фінансово-економічного потенціалу підприємства». Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк. 2025. 73 с.

Актуальність дослідження обумовлена ключовою роллю доходу та прибутку у забезпеченні фінансової стійкості підприємства та необхідністю розробки ефективних напрямів їх оптимізації в умовах ринкової економіки. Метою роботи є комплексне вивчення теоретичних засад формування, розподілу та використання прибутку, а також обґрунтування практичних рекомендацій щодо підвищення рівня доходу на досліджуваному підприємстві. У процесі дослідження систематизовано теоретичні основи розрахунку прибутку та рентабельності, проведено детальний аналіз фінансового стану та формування прибутку об'єкта дослідження, обґрунтовано принцип максимізації прибутку, а також розроблено конкретні шляхи його збільшення та рекомендації щодо оптимізації прибутковості у короткостроковому та довгостроковому періодах, що має суттєве практичне значення для вдосконалення системи фінансового управління підприємством.

Ключові слова: Прибуток, Дохід, Рентабельність, Фінансовий стан, Оптимізація прибутку, Максимізація, Розподіл, Короткостроковий період, Довгостроковий період.

ANNOTATION

Gorbach, Yu.V. Master's thesis on the topic: "Directions for optimising the processes of forming and further using the financial and economic potential of an enterprise." Lesya Ukrainka Volyn National University. Lutsk. 2025. 73 p.

The relevance of the research is determined by the critical role of revenue and profit in ensuring the financial stability of the enterprise and the need to develop effective directions for their optimization within a market economy. The goal of the work is a comprehensive study of the theoretical foundations of profit formation, distribution, and utilization, as well as the substantiation of practical recommendations for increasing the revenue level at the investigated enterprise. During the research, the theoretical foundations for calculating profit and profitability were systematized, a detailed analysis of the financial status and profit formation of the object of study was conducted, the principle of profit maximization was substantiated, and specific ways to increase it and recommendations for optimizing profitability in the short-term and long-term periods were developed, which has significant practical importance for improving the enterprise's financial management system.

Key Words: Profit, Revenue, Profitability, Financial condition, Profit optimization, Maximization, Distribution, Short-term period, Long-term period.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
 РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ РЕСУРСІВ	 6
1.1. Суть фінансових ресурсів підприємства	6
1.2. Склад і структура фінансових ресурсів підприємства	13
1.3. Зарубіжний досвід створення та використання фінансових ресурсів	26
 РОЗДІЛ II ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА	 31
2.1 Загальна характеристика підприємства та аналіз основних техніко- економічних показників діяльності	31
2.2. Оцінка майнового стану підприємства	40
2.3. Аналіз формування та використання фінансових ресурсів товариства	45
 РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ	 54
3.1. Вдосконалення управління фінансовими ресурсами	54
3.2. Напрямки покращення використання фінансових ресурсів підприємства	58
 ВИСНОВКИ	 69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	71

ВСТУП

У сучасних економічних відносинах суб'єктів господарювання особливе місце посідають фінансові відносини. Специфіка цих відносин полягає в тому, що вони завжди виступають у грошовій формі, будь-то забезпечення виробничої діяльності коштами або розподіл створених прибутків і накопичень підприємств, формування і використання відповідних фондів грошових коштів. Фінансові відносини завжди існують об'єктивно і мають конкретні форми прояву.

Головне місце в загальній системі фінансових відносин у суспільстві належить фінансам підприємств. Тому що вони функціонують у сфері матеріального виробництва, де створюються матеріальні блага, валовий внутрішній продукт і національний дохід суспільства, а також формуються централізовані і децентралізовані фінансові ресурси і держави і підприємств.

Під фінансами підприємств розуміють систему економічних відносин, які виникають у процесі формування, розподілу та використання фондів грошових ресурсів підприємства. Фінанси підприємств обслуговують формування і кругообіг їхніх коштів у процесі підготовки виробництва, під час виготовлення і реалізації продукції, при утворенні і розподілі доходів, коштів матеріального заохочення й інших коштів. Основне призначення фінансової системи підприємств – створення фінансових ресурсів, необхідних для поточної виробничої діяльності та подальшого виробничого і соціального розвитку.

В економічній літературі не має загальноприйнятої точки зору щодо визначення терміна „фінансові ресурси”. Ряд авторів, розкриваючи сутність даного поняття, не включають до складу фінансових ресурсів суб'єктів господарювання наявні в їхньому розпорядженні власні основні й оборотні кошти, банківські кредити, інші залучені кошти.

Метою дипломного проекту є вивчення суті фінансових ресурсів, їх значення для діяльності підприємства, визначення шляхів удосконалення формування та використання фінансових ресурсів.

Для цього будуть вивчені наступні питання:

- суть фінансових ресурсів і їх значення в діяльності підприємства;

- склад і структура фінансових ресурсів;
- аналіз та оцінка фінансових ресурсів підприємства;
- вплив фінансових ресурсів на ефективність діяльності підприємства;
- шляхи покращення формування та використання фінансових ресурсів.

Об'єктом дослідження вибрано АТ „Оснастка”.

Для аналізу показників діяльності підприємства використовувались дані бухгалтерської і статистичної звітності за 2022-2024 роки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ РЕСУРСІВ

1.1. Суть фінансових ресурсів підприємства

Структурна перебудова народного господарства країни передбачає першочерговий розвиток фінансово-кредитної системи, спрямований на забезпечення ефективного використання фінансових ресурсів окремих підприємств. Організація фінансової роботи підприємства безпосередньо впливає на оборотність фінансів та, відповідно, на кінцеві фінансові результати. Актуальність вивчення завдання фінансування підприємства викликане ще й відсутністю централізованого ресурсного забезпечення.

Для розв'язування проблем формування і використання фінансових ресурсів підприємств потрібна виважена, довгострокова стратегія держави щодо розвитку підприємництва та його ролі в піднесенні національної економіки, яка б спиралася на інтереси основних суб'єктів підприємницької діяльності, відповідала потребам основної частини населення і відображала реальний стан у розв'язанні основних соціально-економічних проблем в країні. Економічно обґрунтоване використання податкових, інвестиційних та цінових механізмів сприятиме виходу з фінансової кризи, надходженню коштів до бюджету, збільшенню доходності підприємств.

Отже, функціонування ринкової економічної системи в Україні можливе за умови зростання ефективності використання фінансових ресурсів. У сучасних умовах фінанси підприємств є складовою фінансової системи держави. Проте, це порівняно самостійна й особлива сфера фінансових відносин, яка має свою специфіку і принцип функціонування. Фінанси виступають самостійним об'єктом товарного обігу.

Фінансову діяльність підприємств можна відобразити такими складовими: ресурси – витрати – доходи – фінансовий результат. За цією схемою окремі підприємства вступають у взаємопов'язані відносини з іншими суб'єктами господарської діяльності з метою використання соціально-економічних функцій та отримання кінцевого фінансового результату. Функціонування підприємства передбачає використання і відтворення матеріальних, трудових і фінансових ресурсів (рис 1.1).

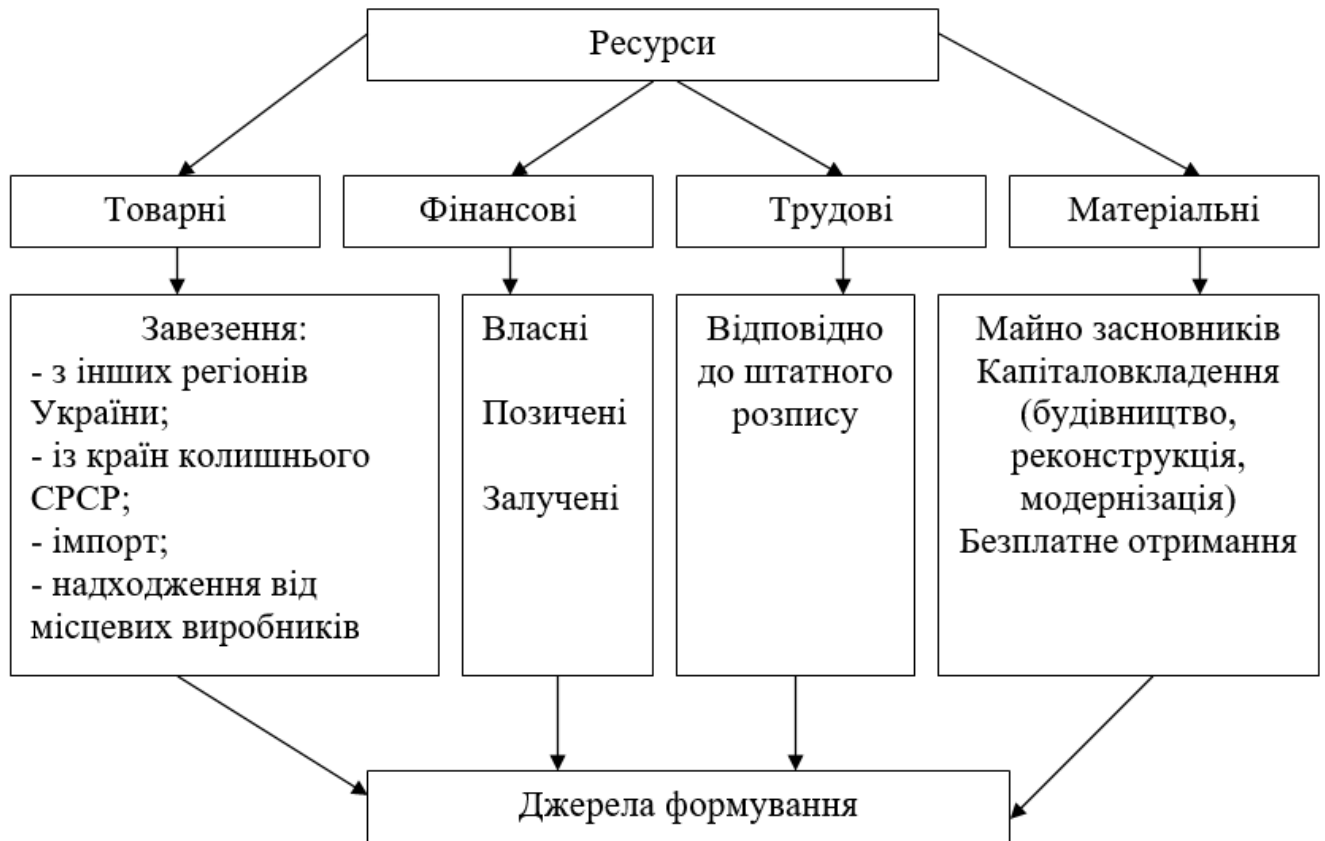

Рис. 1.1. Джерела ресурсного забезпечення підприємства

Використовувані ресурси, формуючи ресурсний потенціал окремого підприємства, є часткою ресурсного потенціалу народного господарства в цілому чи окремих його галузей. Отже, ресурсне забезпечення окремих підприємств залежить від ресурсного насичення у країні в цілому.

Ресурси підприємств можна визначити як комплексну характеристику запасів і розподілити в розрізі окремих матеріальних елементів, враховуючи безпосередню їх участь у процесі суспільного виробництва чи обігу.

Економічна категорія „ресурси” має ряд основних особливостей:

- 1) потреба в ресурсах пов’язана з процесом суспільного виробництва та створенням споживчої вартості;
- 2) структура ресурсів динамічна й залежить передусім від розвитку продуктивних сил і виробничих відносин;
- 3) використання будь-якого виду ресурсів передбачає їх вартісне відтворення, отже, важливим є процес переходу ресурсів із матеріально-уречевленої форми у вартісну або фінансову.

Відповідно до цих особливостей для ефективного функціонування підприємства важливо визначити оптимальну потребу в ресурсах, особливо фінансових, та забезпечити структуру джерел її формування і використання.

Оскільки фінанси окремого підприємства й державні фінанси взаємопов'язані, у фінансову систему доцільно включати фонди фінансових ресурсів, що перебувають у розпорядженні держави, окремих господарських суб'єктів, інших фінансових інститутів і використовуються з метою виконання економічних і соціальних функцій.

Реформування вітчизняної економіки вимагає переосмислення суті фінансів як інструменту впливу на прискорення соціально-економічного розвитку. В цілому, фінанси – це сукупність економічних відносин, що виникають у процесі формування та використання централізованих і децентралізованих грошових фондів. Використання фінансів (грошових ресурсів) становить особливу сферу економічної діяльності як держави, так і підприємств.

Основними ознаками фінансів є: наявність економічних відносин, грошова форма їх виявлення, обов'язкове формування і цільове використання грошових фондів. Отже, з їх допомогою відбувається процес накопичення й використання грошових фондів, що являють собою фінансові ресурси, з метою розподілу і перерозподілу вартості валового внутрішнього продукту.

У фінансово-кредитному словнику подано узагальнене визначення фінансових ресурсів: „Це сукупність фондів грошових засобів, що перебувають у розпорядженні держави, підприємств і організацій; створюються в процесі розподілу й перерозподілу сукупного суспільного продукту і національного доходу”.

У працях вітчизняних вчених-економістів немає єдиної думки щодо визначення змісту фінансових ресурсів та методів їх впливу на ефективність господарювання. На думку одних фінансові ресурси – це частина національного доходу, виражена в грошах, що сконцентрована безпосередньо в державі чи в підприємствах для використання на цілі розширеного відтворення і на загальнодержавні потреби. Інші визначають фінансові ресурси як „грошові нагромадження і грошові фонди, що створюються підприємствами, об'єднаннями, організаціями, державою в порядку розподілу й перерозподілу суспільного продукту і національного доходу”.

У такому теоретичному обґрунтуванні фінансових ресурсів як економічної категорії основний акцент зроблено на місці їх створення і належності до суб'єкта фінансових відносин. Водночас випускається такий важливий момент, як джерело створення ресурсів.

Звертаючись до опублікованих в останні роки праць, присвячених проблемам фінансів, зазначимо, що, коли говорять про фінансові ресурси, то мають на увазі грошові кошти, акумульовані у фонди цільового призначення для здійснення певних затрат. „Фінансові ресурси підприємств – це грошові фонди цільового призначення, які формуються в процесі розподілу і перерозподілу національного багатства, сукупного суспільного продукту, національного доходу й використовуються у статутних цілях підприємств”. Таке тлумачення має наступні підстави: по-перше, фінанси розглядають як складову частину виробничих відносин у суспільстві; по-друге, фінансові ресурси створюються і використовуються в процесі реалізації фінансових відносин; по-третє, саме поняття „ресурси” розглядається як щось таке, що може бути використане на певні цілі.

В умовах переорієнтації господарства на ринкову економіку такий підхід не є актуальним, бо грошові нагромадження у фондовій формі, як правило, не мають цільового спрямування, а певна частина коштів підприємства використовується у нефондовій формі. Під фінансовими ресурсами слід розуміти грошові кошти, що є в розпорядженні підприємства.

Фінанси підприємств як система економічних відносин охоплюють відносини між:

- окремими підприємствами щодо виконання договірних зобов'язань у процесі виробництва та реалізації продукції, комерційного кредитування;
- підприємствами та їх трудовими колективами щодо оплати праці, розподілу фондів економічного стимулювання;
- підприємствами та їх госпрозрахунковими підрозділами щодо відповідних платежів і розподілу прибутку;
- підприємствами та державою щодо платежів до бюджету й асигнувань з бюджету;

- підприємствами та кредитними установами щодо отримання і повернення кредитів.

Для фінансового забезпечення звичайної (операційної, інвестиційної та ін.) діяльності, виконання фінансових зобов'язань перед державою та іншими суб'єктами господарювання підприємства формують та використовують фінансові ресурси, тобто відбувається процес накопичення грошових коштів в результаті розподілу доходів. Тому поняття „формування” та „розподіл” доцільно розглядати як єдиний процес у суспільному виробництві.

До елементу фінансових ресурсів підприємства – „додаткового капіталу” належать:

- результати переоцінки основних фондів, тобто їхня дооцінка;
- емісійний дохід акціонерного товариства (дохід від продажу акцій більший від їхньої номінальної вартості);
- безкоштовно отримані грошові й матеріальні цінності на виробничі цілі;
- асигнування з бюджету на фінансування капітальних вкладень;
- асигнування на поповнення обігових коштів.

Резервний капітал – це грошовий фонд підприємства, що створюється з відрахувань від прибутку. Він спрямовується на покриття збитків, а в акціонерних товариствах також для погашення зобов'язань за іменними акціями та облігаціями товариства.

Фонд накопичення – це кошти, що відраховуються з чистого прибутку підприємства і спрямовуються на розвиток діяльності підприємства. Зрозуміло, що лише чистого прибутку не завжди вистачає для фінансування програми розвитку підприємства. У цьому разі підприємство утворює інвестиційний фонд, який концентрує всі кошти, спрямовані на розвиток діяльності, в тому числі чистий прибуток, амортизаційний фонд, що використовується для відтворення основних фондів, а також залучені й запозичені джерела.

В акціонерних товариствах існує поняття „акціонерний капітал”, що означає суму активів товариства за вирахуванням його боргів. Таким чином, акціонерний капітал являє собою практично суму власних коштів акціонерного товариства і включає в себе всі вище перелічені фонди (за винятком інвестиційного), а також деякі інші.

Фонд споживання створюється за рахунок відрахувань від чистого прибутку і спрямовується на виплату дивідендів (в акціонерних товариствах), одноразових заохочень, матеріальної допомоги, на оплату додаткових відпусток, харчування, проїзду на транспорті тощо.

Крім розглянутих вище постійних грошових фондів, підприємства періодично створюють оперативні грошові фонди. Двічі або один раз на місяць на підприємстві формується фонд для виплати заробітної плати. Його основою є фонд оплати праці. Для забезпечення своєчасної виплати заробітної плати підприємства розв'язують низку завдань. Із цією метою на рахунку накопичуються необхідні кошти, а за їхньої відсутності підприємство звертається до банку по кредит на виплату заробітної плати. Важливим є визначення оптимальних строків виплати заробітної плати і кількості днів, необхідних для цього.

Зазвичай один раз на рік має створюватися фонд для виплати акціонерам дивідендів за акціями.

Також на підприємстві формується низка інших грошових фондів: для погашення кредитів банків, опанування нової техніки, науково-дослідних робіт, відрахувань вищестоящій організації.

Підприємства використовують кошти не лише у фондовій формі. Так, використання підприємством коштів для виконання фінансових зобов'язань перед бюджетом і позабюджетними фондами, банками, страховими організаціями здійснюється в нефондовій формі. У нефондовій формі підприємства також одержують дотації та субсидії, спонсорські внески. Отже, ми бачимо, що фінансові ресурси підприємства існують як у фондовій, так і у нефондовій формі, фактично будучи коштами підприємства, котрі мають або не мають цільової спрямованості. Таким чином, ми підходимо до поняття „фінансові ресурси”. Щоб зрозуміти краще сутність цього поняття, проаналізуємо різні точки зору з цього приводу.

Така значущість категорії фінансові ресурси в організації та розвитку будь-якого підприємства потребує чіткого визначення цього терміна. На жаль, в економічній літературі досі немає єдиної думки щодо визначення фінансових ресурсів, їх складу, методів впливу на ефективність господарювання.

Фінансам будь-якої економічної системи притаманна особливість матеріального вираження фінансових відносин через фінансові ресурси. Це дає змогу виділити їх із сукупності інших економічних категорій, адже жодна з них не характеризується таким матеріальним носієм. Отже, фінанси як сукупність економічних відносин знаходять своє конкретне вираження у фінансових ресурсах, формою руху яких є відповідні фонди.

Фінансові ресурси – це грошові нагромадження і доходи, які створюються в процесі розподілу й перерозподілу валового внутрішнього продукту й зосереджуються у відповідних фондах для забезпечення безперервності розширеного відтворення й задоволення інших суспільних потреб. Основний акцент тут зроблено на валовий внутрішній продукт як джерело створення фінансових ресурсів. Таке визначення дає змогу пов'язати обсяг та склад фінансових ресурсів із вартісною структурою валового внутрішнього продукту й створює основу для забезпечення єдності прогнозування динаміки валового внутрішнього продукту і фінансових ресурсів.

Інтеграція економіки України в світогосподарську систему потребувала переосмислення економічної природи фінансових ресурсів підприємства та врахування всіх суттєвих особливостей, притаманних країнам з розвинутою ринковою економікою. При цьому, ряд сучасних економістів розглядають поняття „фінансові ресурси” як синонім фінансового капіталу. Так, на думку В.Г.Белоліпецького „капітал виступає як перетворена форма фінансових ресурсів”. Він визначає капітал як частину фінансових ресурсів, задіяних фірмою в оборот, і доходи, що вони приносять від цього обороту.

В.В.Селезньов дає таке визначення: „Фінансові ресурси, що використовуються на розвиток виробничого процесу (купівля сировини, товарів та інших предметів праці, робочої сили, інших елементів виробництва), є капітал у його грошовій формі”.

В умовах планово-адміністративної економіки проголошувалося розширене відтворення сукупного суспільного продукту, створюваного всіма членами суспільства і в підсумку – справедливий розподіл створеного суспільного багатства між членами суспільства (включаючи підприємства, як асоційованого члена). Особливість ринкової економіки полягає у максимізації доходів кожного господарюючого суб'єкта. Тому, з початком переходу держави до ринку, запровадження комерційних засад у діяльність підприємств більшість науковців-фінансистів сучасності наголошують на використанні

фінансових ресурсів для фінансування активів саме із метою одержання прибутку: „Частина фінансових ресурсів, задіяних фірмою в оборот і доходи, що вони приносять від цього обороту, мають назву капітал, що виступає як перетворена форма фінансових ресурсів. Іншими словами, капітал – це значна частина фінансових ресурсів, яка авансується та інвестується ... з метою одержання прибутку”.

1.2. Склад і структура фінансових ресурсів підприємства

Обсяг і структура фінансових ресурсів визначається рядом факторів, основними серед яких є: форма власності та організаційно-правова форма підприємництва, галузева приналежність підприємства, потенційні можливості залучення додаткових фінансових ресурсів із різних джерел, віддаленість від ринків ресурсів, товарів і капіталів, загальноекономічна ситуація в країні тощо. Зазначені фактори впливають не тільки на обсяг і структуру фінансових ресурсів, а й на вибір джерел їх формування. Останнє набуває важливого значення в роботі фінансової служби підприємства за умов ринкової економіки.

На мікроекономічному рівні фінансові ресурси прийнято поділяти на власні та залучені. В нинішніх умовах господарювання власні і залучені кошти являються основними джерелами формування ресурсів для підприємств усіх форм власності й організаційно-правового статусу, вибір яких ґрунтується на належності господарюючого суб'єкта до новоствореного або чинного. Так, для діючих підприємств істотне значення має стан виробничо-збутової і фінансової діяльності, що дає змогу більшою мірою використовувати їх внутрішні фінансові можливості. Водночас як для новостворюваного підприємства коло можливих джерел формування фінансових ресурсів залежить насамперед від форми власності, організаційно-правового статусу, його галузевої приналежності й запланованих розмірів.

В економічній літературі переважає думка, згідно якої власні фінансові ресурси виступають в ролі внутрішніх, в той час як зовнішніми називають залучені на різних умовах ресурси. На нашу думку, такий узагальнений поділ є помилковим, адже

утворення будь-якого виду фінансових ресурсів може відбуватися за рахунок зовнішніх і внутрішніх джерел грошових коштів.

Так, до зовнішніх джерел формування власних ресурсів (рис.1.2) належать:

- по-перше, кошти, що формуються як за рахунок особистих внесків, так і за рахунок можливостей фінансового ринку (внески засновників до статутного капіталу, кошти, що надходять за рахунок емісії акцій тощо);

- по-друге, кошти, що формуються у порядку розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів у масштабах економічної системи держави, до складу яких відносять, насамперед, кошти господарюючих суб'єктів, що використовуються на безповоротній основі.

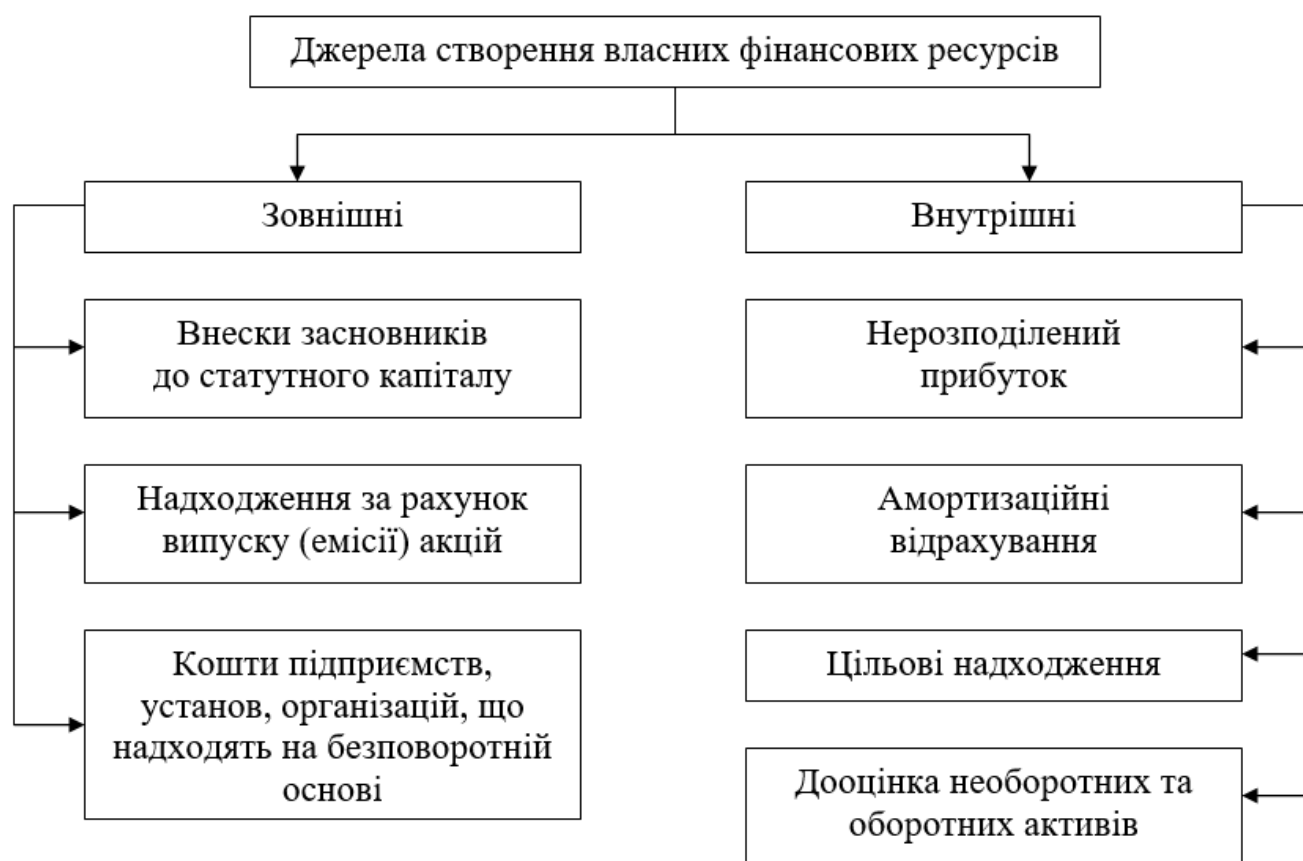

Рис. 1.2. Джерела створення власних фінансових ресурсів підприємства

Одним із найважливіших зовнішніх джерел власного фінансування підприємства є його статутний капітал. Статутний капітал – це виділені підприємству або залучені ним кошти на засадах, визначених чинним законодавством, фінансові ресурси у вигляді грошових коштів або вкладень у майно, матеріальні цінності, нематеріальні активи,

цінні папери, закріплені за підприємством правом власності або повного господарського відання. Отже, за рахунок статутного капіталу підприємство формує свої власні (основні й оборотні) кошти.

Великого значення у формуванні потенціалу власних фінансових ресурсів набувають їх внутрішні джерела. Останні створюються в процесі виробничо-фінансової діяльності підприємства, які матеріалізуються у вигляді нерозподіленого прибутку, одержаного від операційної, фінансово-інвестиційної діяльності та позареалізаційних операцій, а також інших грошових надходжень процесу господарювання.

У процесі ведення господарської діяльності можливі також зміни статутного капіталу за рахунок наступних джерел власних коштів підприємства:

- збільшення їх унаслідок виділення частини прибутку на поповнення обсягів фінансових ресурсів;
- реалізації інвестиційних проектів;
- переоцінки основних засобів підприємства;
- додаткового випуску (емісії) акцій;
- різниці у грошових надходженнях між продажною (ринковою) і номінальною вартістю акцій.

Прибуток як найважливіше внутрішнє джерело фінансування являється формою грошових нагромаджень. Це економічна категорія, що характеризує фінансовий результат виробничої і господарської діяльності підприємства. Значення прибутку у фінансах підприємства визначається наступним:

- 1) прибуток характеризує реальний економічний результат у грошовій формі;
- 2) прибуток являється „стимулятором” соціально-економічного розвитку підприємства, матеріального заохочення праці і розширення виробництва;
- 3) за допомогою прибутку підприємство виконує свої основні зобов’язання перед бюджетами усіх рівнів та іншими юридичними і фізичними особами.

Здатність розширювати господарські операції з допомогою нерозподілених прибутків (накопичених прибутків після утримання податків і дивідендів) є ознакою платоспроможності підприємства в тому розумінні, що можливість постійно використовувати ці кошти вказує на його фінансову самодостатність.

Розподілу прибутку можна представити наступним чином:

- частина прибутку виплачується у вигляді дивідендів;
- решта реінвестується в активи підприємства.

Реінвестована частина прибутку є внутрішнім джерелом фінансування діяльності підприємства, тому очевидно, що дивідендна політика визначає розмір залучених підприємством зовнішніх джерел фінансування.

Реінвестування прибутку – найбільш прийнятна і відносно дешева форма фінансування підприємства, яке розширює свою діяльність. В цьому і причина її широкого поширення. Так, британські вчені провели обстеження діяльності 402-х діючих у сфері виробництва, торгівлі, будівництва і транспорту компаній, які були зареєстровані на Лондонській біржі. Дослідження показало, що нові інвестиційні проекти на 91% здійснювалися за рахунок реінвестування прибутку.

Реінвестування прибутку дозволяє:

- 1) уникнути додаткових витрат, що мають місце при випуску нових акцій;
- 2) зберегти систему контролю за діяльністю підприємства, яка вже склалася, адже кількість акціонерів практично змінюється.

Процес розподілу здійснюється під безпосередньою дією прийнятої підприємством норми розподілу (*НР*), яка показує яка частина чистого прибутку виплачується як дивіденд. Норма розподілу різна для кожної галузі і компанії. Компанії, які швидко розвиваються, вимагають всіх можливих коштів, які вони можуть залучити, тому *НР* низька, або низький коефіцієнт виплати. Як відомо, електроенергетичні компанії виплачують високий процент свого доходу у вигляді дивідендів, бо мають високі темпи приросту доходів.

Проте норма розподілу не відображає стабільність доходів і дивідендів (іноді у періоди загального спаду ділової активності коефіцієнт виплати може дуже зрости, хоча прибутки падають, а фірма намагається сплачувати ті ж самі дивіденди, що у періоди підйому ділової активності). Але політика виплати стабільних дивідендів є показовою, вона дає зрозуміти інвестору, що вони у межах розумного можуть покластися на компанію, яка підтримуватиме свої дивіденди. Така ознака, як правило, вже втрачає довіру. Ринок негативно реагує на стабільні виплати, адже це призводить до підвищення ставки дисконту та зниження цін на акції. Тому найчастіше компанії

вдаються до обережної політики, яка дає достатні гарантії інвесторам, що за будь-яких часів вони одержать оголошений дивіденд.

Необхідно усвідомити термін внутрішні темпи росту (ВТР). Мова йде про темпи збільшення власних засобів підприємства як необхідної умови нарощування обороту і розвитку підприємства. Очевидно, що темпи росту обороту залежать безпосередньо від внутрішніх темпів росту. І обернена сторона: досягнення високих темпів росту обороту підвищує можливості збільшення власних засобів підприємства.

Отже, скільки процентів нараховуємо внутрішніх темпів росту – на стільки процентів можемо збільшити і актив. При незмінній структурі пасиву і незмінному коефіцієнті трансформації внутрішні темпи росту приводять до такого самого зростання обороту. Отже, внутрішні джерела власних фінансових ресурсів забезпечують розширене відтворення і фінансову стабільність суб'єкта господарювання.

Залучені фінансові ресурси підприємств можуть також утворюватися за рахунок двох основних груп джерел залучених коштів (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Джерела створення залучених фінансових ресурсів підприємства

Для формування першої групи – зовнішні джерела залучених ресурсів – використовуються довгострокові і короткострокові кредити банків, позики

небанківських фінансових установ, фінансовий лізинг. У світовій практиці активно використовуються податкові кредити і пільги, а також короткострокові товарні (комерційні) кредити.

При цьому необхідно розрізняти фінансові і кредитні відносини між господарюючими суб'єктами, які абстрактно можна поставити в один ряд. Різниця між ними полягає лише в тому, що у фінансових відносинах між двома суб'єктами по обидва боки відбувається рух фінансових ресурсів: одне підприємство власні фінансові ресурси віддає, а інше – свої фінансові ресурси поповнює; а у випадку виникнення кредитних відносин, банківські установи, поповнюючи фінансові ресурси підприємства-отримувача, віддають свої кредитні ресурси. Тому, власними ресурсами банк кредитує клієнтів, а клієнти, в свою чергу, використовують їх як фінансові ресурси для фінансування своєї внутрішньої діяльності: можуть вкласти їх у перспективний розвиток або скористатися ними як коштами обіговими – все залежить від мети надання кредиту. Банк кредитує – підприємство фінансує. Відповідно такі відносини дістали назву “фінансово-кредитні”.

Характерною рисою фінансування за допомогою кредитів є необхідність матеріальної гарантії або забезпечення кредиту. Формами забезпечення кредиту можуть бути: гарантії третьої сторони, товарні запаси підприємства, нерухоме і рухоме майно, цінні папери. Кредити носять цільовий характер, тобто мають бути використані за призначенням і своєчасно оплачені. У випадку порушень термінів оплати кредитів укладають додаткову угоду (продовження), яка встановлює жорсткіші умови кредитування. При непогашенні кредиту у визначений термін нові кредити, як звичайно, не надаються.

Комерційні банки зацікавлені у здатності позичальника повернути борг і виплатити проценти. Тому, розглядаючи прохання підприємства про надання кредиту, банки звертають увагу на ділову репутацію підприємства, ліквідність його активів, забезпеченість кредиту, співвідношення суми власного і залученого капіталу.

Для багатьох підприємств одним із найзручніших способів фінансування є комерційний кредит. Його надають у товарній формі продавці покупцям у вигляді відтермінування платежів за продані товари. Основним призначенням комерційного кредиту – прискорення реалізації товарів. Процент із комерційних кредитів, який

входить до складу ціни товару, зазвичай, нижчий ніж із банківського кредиту, що є привабливим для підприємства.

У розвинутій господарській системі відстрочку платежів використовують не лише дрібні фірми з обмеженими фінансовими можливостями, але й великі компанії, які володіють значними коштами і не отримують відмови в банківському кредиті. Головна причина цьому – постійне розширення і вдосконалення економічних зв'язків. Нагальна необхідність його розвитку викликана: по-перше, створенням умов, що забезпечують безперебійність комерційних платежів, які примушують покупців платити в строки, передбачені контрактами; по-друге, скороченням тривалості відстрочення платежів яка повинна встановлюватись на рівні, сприятливому для постачальників.

Розвиток економіки обов'язково супроводжується ростом комерційного кредиту, що розширює можливості реалізації товару і сприяє прискоренню обороту капіталу. В умовах розвитку ринкових відносин в Україні використання комерційного кредиту може дати солідний позитивний ефект. У випадку його застосування тимчасова нестача коштів підприємств покриватиметься не лише за рахунок банківських кредитів, але й за рахунок підприємств-постачальників.

Економічна суть фінансового лізингу як джерела фінансування полягає перш за все в інвестуванні коштів у придбання активів, що передається інвестором-лізингодавцем у користування лізинг одержувачу на умовах поступової сплати вартості майна і винагороди лізингодавця. При фінансовому лізингу можна говорити і про надання кредиту в специфічній майновій формі. Іншими словами, лізинг – це вид підприємницької діяльності, яка спрямована на інвестування тимчасово вільних фінансових коштів, коли по договору фінансової оренди (лізингу) лізингодавець зобов'язується придбати у власність обумовлене у договорі майно і надати його лізингоотримувачу за плату у тимчасове користування.

Окрім того, лізинг може бути двох основних форм: прямий і зворотний. Прямий фінансовий лізинг використовують у разі необхідності заміни застарілого обладнання. Лізингова фірма повністю оплачує вартість обладнання, і користувач розраховується за нього протягом періоду оренди.

Зворотний лізинг – це фактично отримання фінансових ресурсів під заставу власних основних засобів. Суть зворотного лізингу полягає в тому, що лізингова фірма, придбавши майно лізингоотримувача, одразу ж здає це майно в оренду. Договір зворотного лізингу розповсюджується на весь період корисної служби обладнання і передбачає перехід права власності на майно знову до лізингоотримувача.

Лізингові послуги можуть надавати як банки, так і лізингові компанії. Банк, надаючи лізингові послуги, купує майно і бере на себе всі зобов'язання власника, враховуючи відповідальність за збереження майна, внесення страхових платежів, оплату податку на майно. Таким чином, лізинг дозволяє підприємству понизити рівень власного капіталу у джерелах фінансування.

Друга група – внутрішні джерела залучених коштів або так звані „стійкі пасиви”. Наприклад, кредиторська заборгованість перед постачальниками за придбані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи чи надані послуги, заборгованість перед працівниками по заробітній платі являється залученим фінансовим ресурсом внаслідок того, що нараховані суми заборгованостей не відразу потрапляють до власника. Те ж відбувається і з іншими стійкими пасивами, оскільки заборгованість перед бюджетом по податках і платежах, органами соціального страхування та позабюджетними фондами виникає, як правило, раніше фактичної сплати певних сум грошових коштів.

В умовах ринку обсяг внутрішніх джерел залучених фінансових ресурсів не досить значний. Проте в період трансформації економіки ці позикові кошти активно використовуються для формування довгострокових і короткострокових залучених ресурсів.

Промислове виробництво знаходиться в залежності від ряду факторів: стану техніки, робочої сили, ринку капіталу, тощо. Між усіма цими факторами повинна існувати певна рівновага, але в кожній комбінації виробничих факторів завжди є найслабший елемент, який затримує розвиток усіх решти. Нині для промисловості таким найслабшим елементом є капітал.

Наша промисловість має труднощі не тільки зі сторони фінансів, але існують проблеми через високу собівартість продукції і недостатню місткість ринку. Але якими б важливими не були ці фактори, все ж вони є похідними по відношенню до капіталу.

Місткість ринку визначається як наявністю купівельної здатності у споживачів, так і цінами, по яких продають товари: чим нижчі товарні ціни, тим вища місткість ринку і навпаки – високі ціни звужують те, що ми називаємо місткістю ринку. Здешевлення продукції є разом з тим і розширенням ринку.

Цікаве порівняння факторів господарської і фінансової діяльності підприємства можна представити, як підрізани на різній висоті дошки однієї бочки, найнижчою завжди лишається дощечка, на якій написано капітал. „Скільки не наливавай води або меду, нічого доброго не буде”. Бізнес починається з грошей і робиться заради примноження грошей.

Так, в результаті дефіциту грошових засобів у підприємств України грошові засоби складають 1,5–1,8% до загального обсягу обігових засобів. Запаси ТМУ в складі обігових засобів складають 40%.

Тому формування раціональної структури джерел засобів підприємства є однією із найголовніших проблем фінансового менеджменту з метою фінансування необхідних обсягів затрат і забезпечення бажаного рівня доходів.

Є певний взаємозв'язок між визначенням необхідної структури джерел засобів, з одного боку, і з розумною дивідендною політикою - з іншого. Він заключається у тому, що досягнення достатньої чистої рентабельності власних засобів і високого рівня дивіденду залежить від структури джерел засобів, в свою чергу можливості підприємства формувати ту чи іншу структуру капіталу залежать від чистої рентабельності власних засобів, норми розподілу прибутку на дивіденди. При високій чистій рентабельності власних засобів можна лишати більше нерозподіленого прибутку на розвиток (приріст власних засобів). Отже, зовнішнє фінансування – за рахунок позичок, емісії акцій і внутрішнє – за рахунок нерозподіленого прибутку тісно пов'язані але не взаємозамінні. Наприклад, зовнішнє боргове фінансування не повинно заміняти залучення і використання власних засобів. Тільки достатній обсяг власних засобів може забезпечити розвиток підприємства, закріпити його незалежність і свідчити про намір акціонерів розділити пов'язані із підприємством ризики і скріпити довіру партнерів, постачальників, клієнтів, кредиторів.

Власні засоби – це важливий фактор фінансових взаємовідносин підприємства зі всіма суб'єктами ринку.

Наприклад, чому банкір, розглядаючи баланс підприємства, перш за все звертає увагу на досягнуте співвідношення між позиковими і власними засобами? Тому що в критичній ситуації саме власні засоби здатні стати забезпеченням кредиту. При достатніх власних засобах збільшення плеча фінансового важеля може не супроводжуватись сильним пониженням диференціалу. Рівень ефекту фінансового важеля і дивідендні можливості підприємства зростають. Збільшується курс його акцій і потенціал залучення нових власних засобів. Це, в свою чергу, підвищує позиковий потенціал підприємства і все починається спочатку.

Але не можна зменшувати і роль позикових засобів в житті підприємства. Заборгованість пом'якшує конфлікт між адміністрацією і акціонерами, зменшує акціонерний ризик, але загострює конфлікт між акціонерами і кредиторами.

Протиріччя між акціонерами і керівництвом:

1) керівництво схильне до нарощення своєї частки в доході підприємства (суперзарплати) – це не відповідає інтересам акціонерів;

2) керівництво, пов'язавши свою долю із підприємством, вкладаючи свій людський капітал, стає більш чутливо ставитись до зміни доходів підприємства, ніж акціонери, яким можна диверсифікувати свої капіталовкладення. Тому адміністрація вибирає менш рентабельні і менш ризиковані проекти, не виправдовуючи тим самим надії акціонерів на підвищення дивідендів;

3) керівництво підприємства обмежене в часі, тому віддає перевагу короткостроковим проектам, не дивлячись на довгострокову стратегію підприємства.

Хоча в ринковій економіці є механізми примирення цих протиріч, наприклад, система бухгалтерського обліку, звітності і аудиту, що полегшує акціонерам контроль над управлінням підприємством. Є можливості стимулювання керівників, що ґрунтуються на залученні їх до власності (право придбання акцій). На кінець, володіючи правом голосу, акціонери можуть відхиляти небажані рішення адміністрації. Це все відноситься до внутрішніх механізмів, а виділяють ще зовнішні. Фінансовий і товарний ринки і ринок праці обмежують відхилення адміністрації від розумного менеджменту. Наявність заборгованості примушує керівників бути гнучкими з метою уникнення банкрутства та звільнення. Знижуючи для себе ризик залишитися без роботи, керівники повинні сприяти поліпшенню фінансових результатів підприємства.

Причини конфліктів між акціонерами і кредиторами:

1) дивідендна політика – збільшення дивідендів при зменшенні нерозподіленого прибутку веде до відносного зниження власних засобів підприємства порівняно із позичковими. До цього ж призводять і залучення нових кредитів та привілейованих акцій. Це, в свою чергу, призводить до збільшення ризику банкірів і тягне за собою своєрідну „девальвацію” виданих ними позик;

2) при дуже високому рівні заборгованості у підприємства виникає підвищений ризик банкрутства. В такій ситуації акціонери здатні піти „ва-банк”, вибираючи ризиковані проекти, а кредиторів це не влаштовує;

3) якщо при емісії облігацій нові позикові засоби залучаються на більш вигідних для інвесторів умовах, ніж попередні, то курс раніше випущених облігацій може знизитись.

В ринковій економіці існують механізми, що пом'якшують ці протиріччя. Наприклад:

1) відомий метод – випуск таких фінансових активів, які дозволяють власникам облігацій (облігацій, що конвертуються в акції, облігації з підписними купонами) стати акціонерами. В англосаксонських країнах практикують обмеження прав акціонерів в галузі інвестицій, фінансування і розподілу, що фіксується в Статутному договорі.

2. Підприємства можуть послідовно проводити політику постійного поновлення позикових засобів, що залучаються на короткостроковій основі, з метою довгострокового фінансування. Тоді при своєчасному поверненні кредитів чи погашенні облігацій кредитори переконуються в порядності керівництва.

Деколи співвідношення між позиками і власними засобами обмежується законодавчо встановленими нормативами (наприклад, для банків) або в Статутних документах. Це стримує свободу фінансового маневру підприємства. Тому підприємство поза екстремальних умов не повинно повністю вичерпувати свою позикову здатність. Повинен залишатися резерв „позикової сили”, щоб у випадку необхідності покрити нестачу засобів кредитом без перетворення диференціала фінансового важеля у від'ємну величину.

Досвідчені фінансові менеджери в США рахують, що краще не доводити питому вагу позикових засобів більш ніж до 40% – цьому положенню відповідає плече

фінансового важеля 0,67. При такому плечі важеля фондовий ринок, звичайно, максимально оцінює курсову вартість акцій підприємства.

При формуванні раціональної структури джерел засобів виходять із наступного: знайти таке співвідношення між позиковими і власними засобами, при якому вартість акцій підприємства буде найвищою.

Кількісні співвідношення тих чи інших джерел в цій структурі визначаються індивідуально з врахуванням ряду факторів, а саме:

1. Темпи нарощення обороту підприємства. Адже підвищення темпів росту обороту вимагає і підвищеного фінансування. Це пов'язано із зростанням змінних, а часто і постійних затрат, зростанням дебіторської заборгованості. При різному зростанні обороту фірми схильні робити ставку не на внутрішнє, а на зовнішнє фінансування з ухилом на ріст питомої ваги позикових засобів в ньому, адже емісійні витрати первинного розміщення акцій і наступні виплати дивідендів перевищують вартість боргових інструментів.;

2. Стабільність динаміки обороту. Підприємство зі стабільним оборотом може дозволити собі відносно більшу питому вагу позикових засобів в пасивах і більш значні постійні витрати;

3. Рівень і динаміка рентабельності. Помічено, що найбільш рентабельні підприємства мають відносно низьку питому вагу боргового фінансування в середньому за тривалий період. Підприємства генерують достатній прибуток для фінансування розвитку і виплат дивідендів і використовують, як правило, власні засоби (так і повинно бути, але не до нескінченості);

4. Структура активів. Якщо підприємство має значні активи загального призначення, які по своїй природі здатні служити забезпеченням кредитів, то збільшення питомої ваги позикових засобів в структурі пасиву є логічним. В зв'язку з цим стає зрозумілим, чому компанії по операціях з нерухомістю можуть собі дозволити мати підвищений рівень ЕФВ, а вузько спеціалізовані в техніко-економічному відношенні підприємства можуть задовольнятися власними засобами;

5. Оподаткування. Чим вищий податок на прибуток, чим менше податкових пільг і можливостей використовувати прискорену амортизацію, тим привабливіше для підприємства боргове фінансування через віднесення хоча б частини процентів за

кредит на собівартість. Чим важчі податки, тим більшу підприємство відчуває нестачу засобів і тим частіше воно звертається за кредитом;

6. Відношення кредиторів до підприємства. Гра попиту і пропозиції на грошовому і фінансовому ринках визначає середні умови кредитного фінансування. Але конкретні умови надання кредиту можуть відхилятися в залежності від фінансово-господарського положення підприємства. Чи є конкуренція за право надати підприємству кредит або гроші доводиться випрошувати – ось в чому справа. Це залежить від реальної можливості підприємства щодо формування бажаної структури засобів;

7. Підходи і бачення консультантів, екаутингових фірм;

8. Допустимий ступінь ризику для керівників підприємства. Неможливо без раціональної структури капіталу набирати кредити.

9. Стратегічні цільові фінансові положення підприємства в контексті його реально досягнутого фінансово-господарського положення. Така компанія не буде випускати нових акацій, вона буде фінансуватися за рахунок боргових інструментів доти, поки не буде отриманий і врахований в курсовій вартості акцій більш високий прибуток. Іноді підприємство стратегічно орієнтується на злиття компаній. І тоді проходить зміна структури капіталу;

10. Стан ринку коротко і довгострокових капіталів. При несприятливій кон'юктурі на ринку грошей і капіталів часто доводиться підпорядковуватись обставинам і відкласти до кращих часів формування раціональної структури джерел засобів;

11. Фінансова гнучкість підприємства. Якщо підприємство досягнуло раціональної структури пасиву, тобто коли відношення між позиковими і власними засобами, яке дає найбільший приріст чистої рентабельності власних засобів при прийнятому ступені сукупного ризику, чи можна будь за що зберігати цю пропорцію.

Отже, фінансування – це „процес, який пульсує.

В оперативному управлінні важливо не перетворювати співвідношення між позиковими і власними засобами в догму, а намагатись наблизитись до максимального (хоча б в середньому за достатньо довгий період часу, наприклад, рік.)

Умови боргового фінансування змінюються в часі. Змінюються і вимоги підприємств у виборі тих чи інших джерел зовнішнього фінансування. Важливо

пам'ятати, що краще „синиця в руці, ніж журавель в небі”, тому, якщо нинішні умови по певному методу фінансування передбачаються вигідними, то необхідно користуватись моментом, а не чекати ще більш вигідних умов.

У тісному зв'язку зі структурою джерел фінансових ресурсів перебуває структура їх використання. Такий зв'язок має важливе значення на даному етапі розвитку економіки при побудові фінансової стратегії підприємства з урахуванням усіх можливих внутрішніх і зовнішніх факторів. Адже серед завдань фінансової діяльності підприємства основними є: пошук резервів збільшення фінансових ресурсів; їх мобілізація в обсязі, необхідному для фінансування виробничого й соціального розвитку та контроль за ефективним, цільовим розподілом та використанням фінансових ресурсів. За ринкових умов господарювання підприємства самостійно визначають напрямки та розміри використання фінансових ресурсів.

1.3. Зарубіжний досвід створення та використання фінансових ресурсів

Формування раціональної структури джерел фінансових ресурсів підприємницьких структур для фінансування необхідного обсягу затрат та забезпечення бажаного рівня доходів є одним із найважливіших завдань фінансів цих структур. За умов ринку фінансові ресурси оптимізуються для підвищення ринкової вартості підприємства, що залежить від чистої рентабельності власних, коштів та норми розподілу на дивіденди. Тому, на нашу думку, методики, прийняті в світовій практиці щодо оптимізації структури фінансових ресурсів підприємства, можуть бути реалізовані лише за наявності розвинутого ринку цінних паперів та статистики про нього. В Україні питома вага акціонерних товариств, які реалізують власні цінні папери на фондовому ринку, поки що незначна, проте сам механізм оптимізації фінансових ресурсів в умовах їхнього дефіциту становить певний інтерес.

Будь-яке підприємство для фінансування своєї діяльності потребує достатнього обсягу фінансування, яке залежить від періоду обігу активів та відповідних їм пасивів. Активи і пасиви підприємницьких структур за строками обігу можна поділити на коротко та довгострокові. Залучення того чи іншого джерела фінансування пов'язане з

витратами зі сплати процентів за користування цими джерелами. Загальна сума коштів, що сплачується за користування певним обсягом залучених фінансових ресурсів називається вартістю капіталу.

В оптимальному варіанті передбачається, що обігові кошти підприємств фінансуються за рахунок короткострокових пасивів, а основні та прирівняні до них засоби фінансуються за рахунок довгострокових джерел. Завдяки цьому оптимізується загальна сума витрат щодо залучення коштів.

У ринковій економіці акціонерна форма власності переважає над іншими і має деякі особливості формування власних фінансових ресурсів, що полягають у їхній структурі. Можна виділити три основних джерела: акціонерний капітал, фонди власних коштів та нерозподілений прибуток. Таким чином, фінансування господарської діяльності акціонерних товариств із зовнішніх джерел (зовнішнє фінансування) здійснюється за рахунок позик та емісії облігацій підприємства. Це дає змогу вирішувати протиріччя між акціонерами та адміністрацією щодо неоднозначного ставлення до форми власності. Виділяємо три причини, що породжують такі протиріччя. По-перше, керівники підприємств схильні до збільшення власної частки в доходах підприємства за рахунок витрат, пов'язаних із виконанням ними своїх функцій – витрати на відрядження, представницькі витрати, високий рівень заробітної плати, що суперечить інтересам акціонерів. По-друге, керівники підприємства, вкладаючи в нього свою працю, більше на собі відчувають зміни дохідності на противагу акціонерам, які можуть легше диверсифікувати свої вклади, а тому керівники схильні вибирати менш ризикові, але прибуткові проекти, не виправдовують сподівань акціонерів на підвищення дивіденду. По-третє, керівники обмежені терміном контрактів часто віддають переваги короткостроковим проектам, завдаючи шкоди довгостроковій стратегії підприємства.

У ринковій економіці є механізми, що призводять до пом'якшення суперечностей через випуск фінансових активів, які дають змогу власникам облігацій ставати акціонерами.

Іншим видом фінансування є внутрішнє – за рахунок нерозподіленого прибутку та фондів власних коштів. Так, наявність достатнього обсягу власних коштів може забезпечувати розвиток підприємства та свідчити про наміри акціонерів розподіляти ризики, пов'язані з діяльністю підприємства. Високий рівень внутрішнього фінансування

за рахунок власних фінансових ресурсів позитивно впливає на стан відносин розподілу між різними суб'єктами господарювання.

Як власні, так і залучені джерела фінансування діяльності підприємств мають свою вартість що складається із сум витрат на залучення кожного джерела. У практиці зарубіжних корпорацій вартість фінансованого капіталу визначають за формулою:

$$V = \sum k_i d_i, \quad (1.1)$$

де V – вартість авансованого капіталу;

k_i – ціна i -того джерела коштів;

d_i – питома вага i -того джерела коштів у загальній структурі.

Цей показник розраховується для визначення мінімуму повернення вкладених у діяльність підприємства фінансових ресурсів і може використовуватися для визначення вартості підприємства в цілому. Оскільки статистики з українських підприємств немає, вдаємося до прикладу із зарубіжної практики (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Вартість фінансових ресурсів
на прикладі International Business Machines Corporation and Subsidiary Companies

Джерела фінансових ресурсів	Сума, дол. США	Питома вага, %	Цінова ставка, %	Вартість джерел, %
Залучені:				
- короткострокові	33951	27,54	8,5	2,34
- довгострокові	55794	45,27	5,2	2,35
Звичайні акції	6531	5,30	16,5	0,87
Нерозподілений прибуток	26983	21,89	15,2	3,32
РАЗОМ	123259	100,00	-	8,88

Отже, рівень затрат для підтримання економічного потенціалу підприємства при структур фінансових ресурсів, наведених у табл. 1.1 становить 8,8%. Це означає, що підприємство може прийняти рішення будь-якого інвестиційного характеру, рівень рентабельності яких буде не нижче від 8,8%.

Значні коливання рентабельності активів, що пов'язані передусім із частими змінами умов кредитування, спричиняють зростання витрат виробництва, яке

призводить до постійних змін у структурі фінансових ресурсів, а саме: у зміні співвідношення власних та залучених як джерел довгострокового фінансування. Цей взаємозв'язок характеризується силою фінансового важеля і величиною фінансового лівериджу. Тому, на нашу дамку, фінансовий ліверидж має потенційну можливість впливати на прибуток через зміни обсягів та структури довгострокових пасивів.

При вирішенні питання оптимізації структури капіталу використовують два важливих поняття: фінансова структура і капіталізована структура підприємства. Під першим терміном, як правило, розуміють спосіб фінансування активів підприємства взагалі, тобто за рахунок всіх джерел фінансових ресурсів, а другий термін має вужче значення, що обмежується лише довгостроковими пасивами.

Уперше історія структури капіталу була описана американськими економістами Франком Модільяні та Мертоном Міллером. В економічній літературі ця теорія дістала назву „теорія Модільяні-Міллера”. Проте, існує й інша теорія, що названа традиційною. Послідовники першого підходу вважають, що вартість капіталу не залежить від його структури, а отже, її не можна оптимізувати. Для обґрунтування точного підходу вони вводять ряд обмежень: наявність ринку, відсутність податку, однакова величина процентних ставок для фізичних та юридичних осіб, раціональна економічна поведінка, можливість ідентифікації підприємств із однаковим ступенем ризику .

Таблиця 1.2

Розрахунок оптимальної структури капіталу

Показники	Варіанти структури капіталі						
	1	2	3	4	5	6	7
Питома вага власних фінансових ресурсів	100,0	90,0	80,0	70,0	60,0	50,0	40,0
Питома вага залучених фінансових ресурсів	0,0	10,0	20,0	30,0	40,0	50,0	60,0
Ціна власних фінансових ресурсів	13,0	13,3	14,0	15,0	17,0	19,5	25,0
Ціна залучених фінансових ресурсів	7,0	7,0	7,1	7,5	8,0	12,0	17,0
Ціна авансових коштів	13,0	12,67	12,64	12,75	13,4	15,75	20,2

Вони стверджують, що ціна капіталу за таких умов завжди буде вирівнюватися внаслідок переливання капіталу за рахунок кредитів від фізичних осіб.

Послідовники другого підходу вважають, що ціна капіталу залежить від його структури й існує оптимальна структура. Основу їхнього твердження становить залежність ціни авансованого капіталу від її складових. Залежно від структури капіталу вартість кожного з цих джерел змінюється. Зростання вартості довгострокового фінансування не збільшується до певної межі, перетинання якої викликає зростання вартості власних фінансових ресурсів. Для побудови табл. 1.2 використані дані зарубіжних підприємств.

Таким чином, оптимальна структура капіталу, як свідчать дані наведеної табл. 1.2 досягається за умови, коли питома вага залучених фінансових ресурсів сягає 20%, оскільки вартість авансованих коштів у розрахунок підприємства найнижча – 12,64%. Це означає, що застосування методики оптимізації фінансових ресурсів в умовах функціонування українських підприємств стане можливе лише з розвиток ринку цінних паперів і ринку капіталу, де визначатиметься ринкова ціна ресурсів, спрямованих на фінансування підприємства.

РОЗДІЛ II

ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

2.1 Загальна характеристика підприємства та аналіз основних техніко-економічних показників діяльності

Відкрите акціонерне товариство „Оснастка” створене відповідно до рішення засновників від 04.07.96 р. шляхом перетворення орендного підприємства ВО „Оснастка” у відкрите акціонерне товариство відповідно до Указу Президента України від 19.03.96 р. №154 „Про завдання та особливості приватизації державного майна”. Товариство створено з метою виробництва спеціального технологічного обладнання для електротехнічної промисловості.

Місцезнаходження товариства:

Волинська область, м. Нововолинськ, вул. Луцька, 25, тел. (03344) 30387.

Товариство є юридичною особою з дня його державної реєстрації.

Код ЄДРПОУ: 05797977.

Свідоцтво про державну реєстрацію емітента 344-Р.

Підприємство має самостійний баланс, розрахункові та інші рахунки в КБ „ПриватБанк”, печатку, штампи і бланки із своїм найменуванням, власний товарний знак та інші реквізити.

Відкрите акціонерне товариство „Оснастка” утворене на необмежений строк діяльності та керується в ній Законом України „Про господарські товариства”, іншими законодавчими актами України, установчим договором та статутом.

Майно Товариства складається з основних фондів та оборотних коштів, а також цінностей, вартість яких відображається в балансі підприємства. Статутний капітал товариства розділений на 294821080 простих іменних акцій, номінальною вартістю 0,25 грн. кожна. Частка простих акцій у статутному капіталі становить 100%.

Засновниками Товариства є акціонери. Кількість акціонерів (засновників) відкритого акціонерного товариства „Оснастка”:

- юридичних осіб – 56, при цьому частка акцій, які їм належать від загальної кількості – 78,38%;

- фізичних осіб – 26165 чол., при цьому частка акцій, які їм належать від загальної кількості – 21,62%

Юридичні особи, які володіють 5% та більше акцій АТ „Оснастка”:

- АТЗТ „Лисичанська птахофабрика” – 6032500 шт. акцій, що складає 2,05% від загальної кількості акцій;

- АТ „Укрнафта” – 23889587 шт. акцій, що складає 8,10% від загальної кількості акцій;

- АТ „Діоніс” – 2873300 шт. акцій, що складає 0,98% від загальної кількості акцій;

- АТ „МФС” – 34001492 шт. акцій, що складає 11,53% від загальної кількості акцій;

- Фонд Державного майна України – 147426647 шт. акцій, що складає 50,01% від загальної кількості акцій.

Товариство є власником:

- майна, переданого йому засновником;
- майна, отриманого в результаті його фінансово-господарської діяльності;
- іншого майна, набутого на підставах, не заборонених законодавством;
- продукції, виробленої Товариством в результаті господарської діяльності;
- отриманих прибутків.

Товариство:

- несе відповідальність по своїх зобов’язаннях тільки майном Товариства, на яке по законодавству України може бути накладене стягнення;

- не несе відповідальність по зобов’язаннях держави, а держава – по зобов’язаннях Товариства;

- не несе відповідальності по зобов’язаннях акціонерів.

Товариство самостійно визначає свою організаційну структуру і затверджує свої внутрішні документи. Товариство створене з метою активізації діяльності та досягнення найвищих результатів господарювання.

Вищим органом управління акціонерного товариства є Загальні збори акціонерів. їм підпорядковуються Спостережна рада. Виконавчий орган товариства – дирекція, яку очолює генеральний директор

Предметом діяльності товариства є виробництво електротехнічних машин, устаткування; випуск спеціального обладнання для виготовлення електродвигунів, запчастин для сільськогосподарських машин та лісопереробної промисловості (стрічкові та рамні пилорами, фуговальні верстати) та ін.

У складі товариства є дочірні підприємства (ДП), товариства з обмеженою відповідальністю (ТзОВ) і акціонерні товариства закритого типу: ЗАТ „Волян”; ЗАТ „Оснастка-Маркет”; ЗАТ „Оснастка-Інструмент”; ДП ЗАТ „Оснастка-Енерго”; ЛТД „Тріад”; ЛТД „Ельтон”; ДП „Заказ”; ДП „Оснастка-Сервіс”; ДП „Оснастка-Постачання”; ДП „Профілакторій”.

Дочірні підприємства займаються :

- перевіркою та ремонтом контрольно-вимірювальних приладів;
- вимірюванням опору ізоляцій і заземлюючих контурів, хімічним аналізи* матеріалів;
- маркетинговими дослідженнями ринків спеціального технічного обладнання,
- продаж СТО;
- випуском і продажем запчастин до сільськогосподарської техніки;
- виготовленням і продажем штампової оснастки, прес-форм, виготовленням запчастин до автомобілів;
- виготовленням складського обладнання і металорізальних верстатів.

Створені товариством дочірні підприємства наділені основними та обіговими коштами, які є власністю Товариства. Керівництво їх діяльністю здійснюється особами, які призначаються Дирекцією Товариства за погодженням зі Спостережною радою. Організаційна структура АТ „Оснастка” приведена на рис. 2.1.

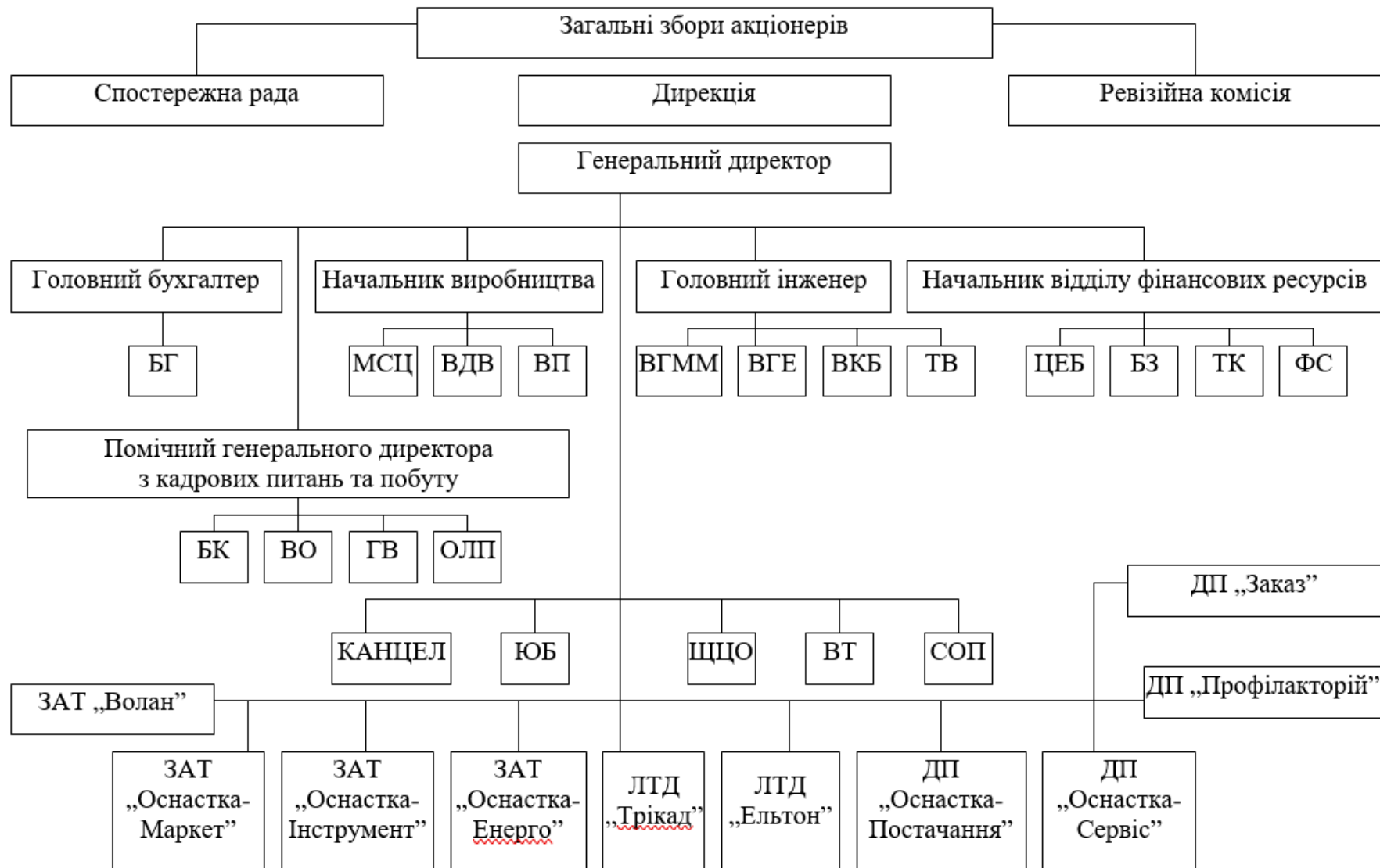

Рис. 2.1 Організаційно-структурна схема АТ „Оснастка”

Аналіз виробничо-господарської діяльності АТ „Оснастка” доцільно розпочати з аналізу основних техніко-економічних показників. Динаміка основних показників господарської діяльності АТ „Оснастка” за 2022-2024 роки наведена в табл. 2.1

Таблиця 2.1

Основні техніко-економічні показники роботи АТ „Оснастка” за 2022-2024 роки

Показники	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2022-2024 pp.	
				Абсолютне відхилення, тис. грн.	Відносне відхилення, %
Виручка від реалізації продукції (послуг), тис.грн.	311,0	1 810,0	2 481,0	2 170,0	697,7%
Собівартість реалізованої продукції наданих послуг, тис.грн.	183,0	999,0	1 001,0	818,0	447,0%
Прибуток (збиток), тис.грн.	-3 032,0	-3 690,0	-4 242,0	-1 210,0	39,9%
Вартість основних засобів, тис.грн.	27 841,0	12 602,0	11 377,0	-16 464,0	-59,1%
Статутний капітал, тис. грн.	73 705,0	73 705,0	73 705,0	0,0	0,0%
Дебіторська заборгованість, тис.грн.	3 877,0	4 646,0	3 124,0	-753,0	-19,4%
Кредиторська заборгованість, тис.грн.	5 257,0	2 939,0	1 184,0	-4 073,0	-77,5%
Чисельність працюючих, чол.	92	89	85	-7	-7,6%
Фонд оплати праці, тис.грн.	785,0	1 467,0	1 176,0	391,0	49,8%
Продуктивність праці, тис.грн./чол.	0,4	1,2	2,1	1,7	432,5%

Отже, по результатах проведеного аналізу можна зробити наступні висновки. Виручка від надання послуг зросла протягом досліджуваного періоду на 2170 тис. грн. або на 697,7%. В свою чергу собівартість реалізованої продукції зросла на 818,0 тис. грн. або на 447,0%.

Статутний капітал на протязі досліджуваного періоду залишається незмінним – 73 705 тис. грн.

Варто відмітити скорочення розміру дебіторської заборгованості з 3877 тис. грн. у 2022 році до 3124 тис. грн. у 2024 році або на 19,4%.

Також спостерігається зменшення розміру кредиторської заборгованості на 4073,0 тис. грн. або на 77,5% за 2022-2024 роки.

За досліджуваний період відбувається зменшення чисельності персоналу (з 2022 по 2024 рік кількість працюючих зменшилась на 7 чол.

Продуктивність праці в 2023 році збільшилась на 1,7 тис. грн. / чол. і становила 0,4 тис. грн. / чол. у 2022 році та 2,1 тис. грн. - у 2024, що зумовлено зростанням обсягів виробництва при зменшенні кількості робітників.

Необхідно зазначити, що протягом останніх років динаміка реалізації продукції АТ „Оснастка” має позитивну тенденцію. Якщо у 2022 році обсяг реалізації продукції становив 311 тис. грн., то в 2024 році підприємство реалізувало продукції на суму 2481 тис. грн. (рис. 2.2).

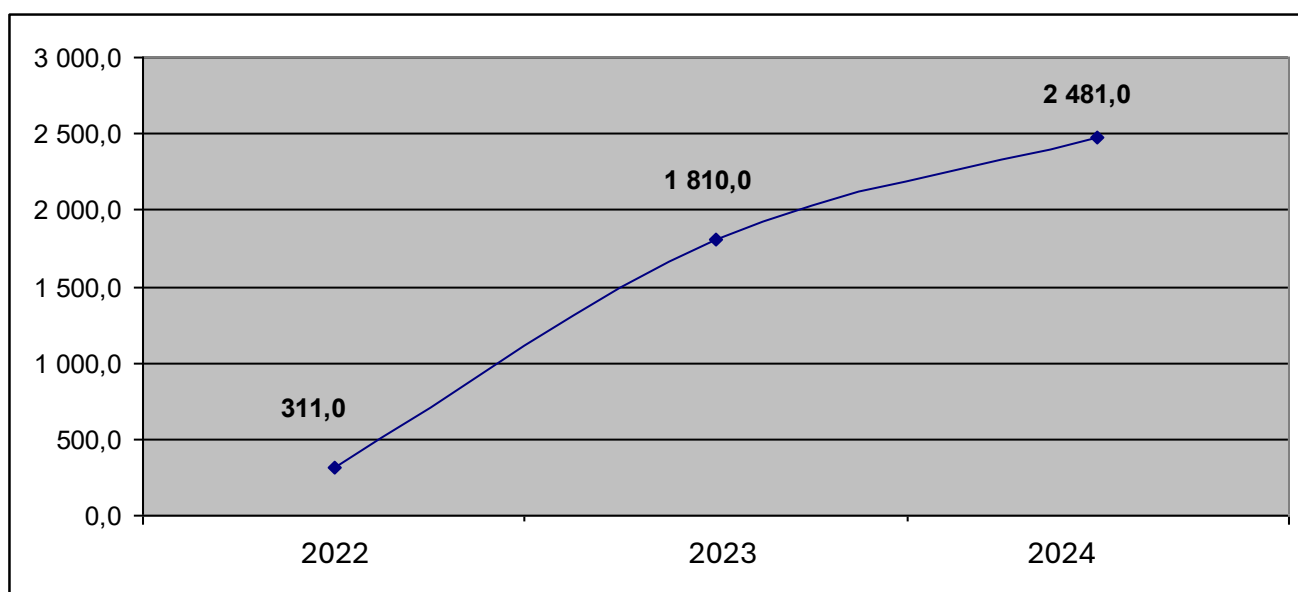

Рис. 2.2 Динаміка реалізації продукції АТ „Оснастка” за 2022-2024 роки

Якщо розглядати місткість українського ринку СТО (середовища в якому продукція підприємства знаходить попит) в даний час вона складає близько 45 млн. грн. на рік. У ньому, частка АТ „Оснастка” у 2024 році склала 1,5 млн. грн., тобто лише 3%.

На наступному етапі проаналізуємо витрати даного товариства. Аналізу підлягають витрати підприємства, які безпосередньо пов’язані з виробництвом і збутом продукції, виконанням робіт та наданням послуг. Усі витрати на отримання, зберігання та використання матеріально-технічних ресурсів, а також оплату праці членів трудового колективу в грошовому вигляді складають собівартість продукції. Відображаючи рівень витрат на виробництво, собівартість комплексно характеризує ступінь використання

усіх ресурсів підприємств, а, значить, і рівень техніки, технології та організації виробництва.

Аналіз витрат на виробництво продукції АТ „Оснастка” представлений в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Характеристика елементів операційних витрат АТ „Оснастка”

за 2022-2024 роки

Показник	2022 рік		2023 рік		2024 рік		2022-2024 рр.	
	Сума, тис. грн.	%	Сума, тис. грн.	%	Сума, тис. грн.	%	Абсолютне відхилення, тис. грн.	Відносне, %
Матеріальні затрати	1 035,0	20,7%	431,0	7,4%	969,0	15,7%	-66,0	-6%
Витрати на оплату праці	785,0	15,7%	1 467,0	25,0%	1 176,0	19,1%	391,0	50%
Відрахування на соціальні заходи	436,0	8,7%	363,0	6,2%	414,0	6,7%	-22,0	-5%
Амортизація	1 638,0	32,7%	1 554,0	26,5%	733,0	11,9%	-905,0	-55%
Інші операційні витрати	1 114,0	22,2%	2 044,0	34,9%	2 863,0	46,5%	1 749,0	157%
РАЗОМ:	5 008,0	100%	5 859,0	100%	6 155,0	100%	1 147,0	23%

Аналізуючи операційні витрати підприємства, тобто витрати його основної діяльності, пов'язаної з виробництвом та реалізацією продукції, приходимо до висновку про наявність позитивної тенденції їх зменшення за останні роки. За 2022 рік матеріальні витрати становили 1035 тис. грн., у 2023 році – 431 тис. грн., що на 604 тис. грн. менше у порівнянні з 2022 роком, а у 2024 році матеріальні витрати склали 969 тис. грн., що на 66,0 тис. грн. менше, ніж у 2023 році, або на 88%. Стосовно питомої ваги, то за 2022-2024 роки їх частка скорочується з 20,7% до 15,7%.

Основну питому вагу у операційних витратах даного товариства займають інші операційні витрати - їх частка коливається з 22,2% у 2022 році до 46,5% у 2024 році.

Витрати на оплату праці, за період, що досліджується зросли з 785,0 тис. грн. до 1176 тис. грн. або на 50%.

Що стосується витрат на амортизацію основних фондів, то за досліджуваний період їх обсяг зменшується на 905,0 тис. грн. або на 55%.

Структура витрат на виробництво продукції АТ „Оснастка” за 2022-2024 роки представлена на рис. 2.3, 2.4, 2.5.

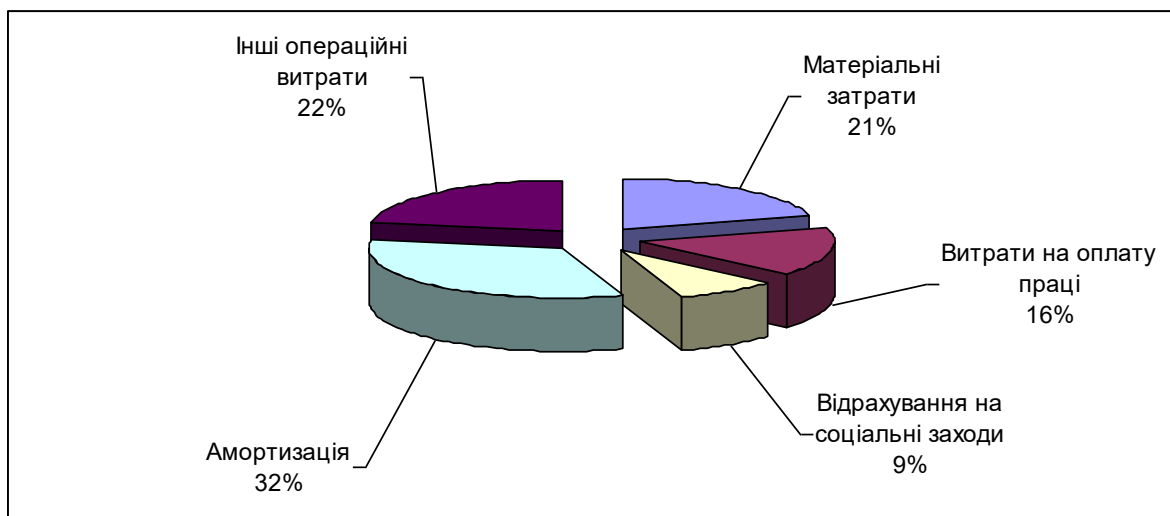

Рис. 2.3 Структура витрат на виробництво продукції АТ „Оснастка” за 2022 рік

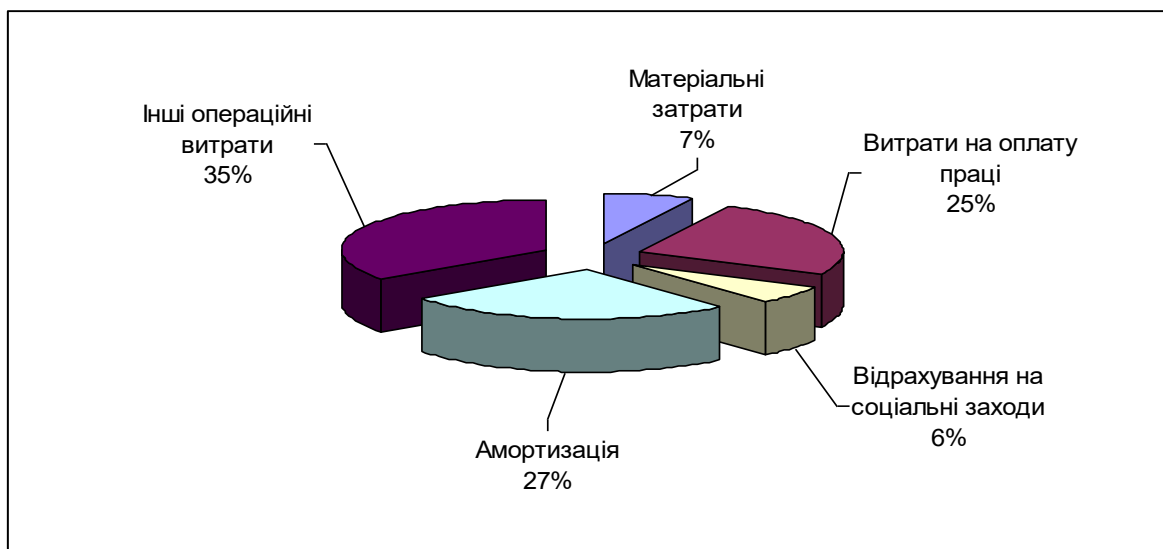

Рис. 2.4 Структура витрат на виробництво продукції АТ „Оснастка” за 2023 рік

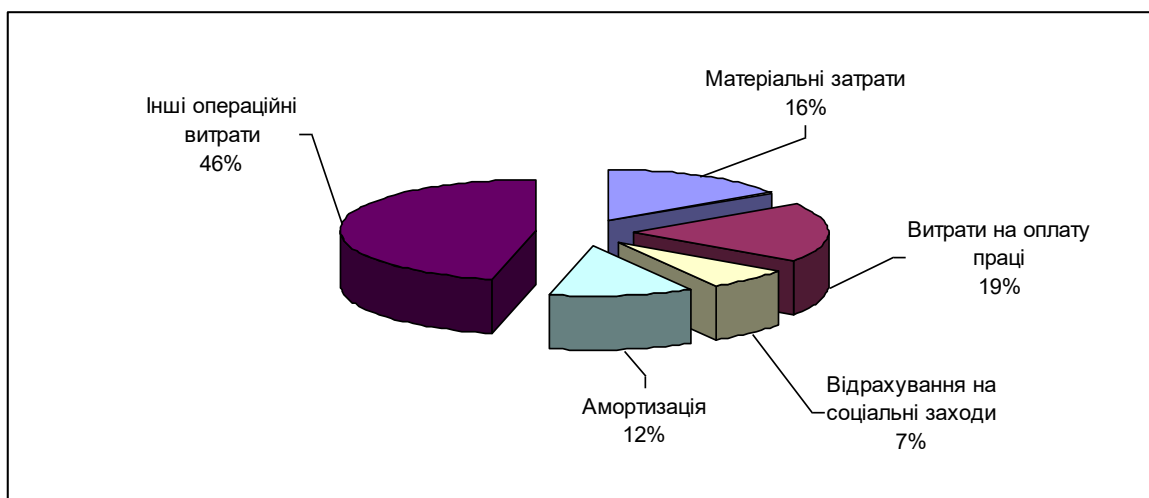

Рис. 2.5 Структура витрат на виробництво продукції АТ „Оснастка” за 2024 рік

Як відомо, кінцевий результат роботи підприємства оцінюється рівнем ефективності його господарської діяльності: загальним обсягом одержаного прибутку та в розрахунку на одиницю ресурсів. Прибуток та відносний показник прибутку – рентабельність є основними показниками ефективності роботи підприємства, які характеризують інтенсивність господарювання.

Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства передбачає дослідження динаміки та структури фінансових результатів його діяльності, дозволяє визначити фактори, що вплинули на формування величини прибутку (збитку) підприємства.

Аналіз прибутковості АТ „Оснастка” за 2022-2024 роки представлений в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Аналіз прибутковості АТ „Оснастка” за 2022-2024 роки, тис. грн.

Показник	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2022-2024 рр.	
				Абсолютне відхилення, тис. грн.	Відносне відхилення, %
1	2	3	4	5	6
Чистий дохід (виручка)	259	1508	2068	1 809,0	698,5%
Собівартість реалізованої продукції	183	999,0	1 001	818,0	447,0%
Валовий прибуток (збиток)	76,0	509,0	1 067	991,0	1303,9%
Інші операційні доходи	1 743	535,0	640,0	-1 103,0	-63,3%
Адміністративні витрати	2 289,0	3 422,0	4 654,0	2 365,0	103,3%
Інші операційні витрати	2 521,0	1 303,0	753,0	-1 768,0	-70,1%
Інші фінансові доходи	1,0	1,0	3,0	2,0	200,0%
Інші доходи	968,0	13 733	303,0	-665,0	-68,7%
Інші витрати	1 010,0	13 742	846,0	-164,0	-16,2%
Прибуток (збиток) до оподаткування	-3 032,0	-3 690,0	-4 242,0	-1 210,0	39,9%
Чистий прибуток (збиток):	-3 032,0	-3 690,0	-4 242,0	-1 210,0	39,9%

З табл. 2.3 видно, що за 2022-2024 роки чистий дохід (виручка) зріс з 259 тис. грн. у 2022 році до 2068 тис. грн. у 2024 році або на 698,5%

Інші операційні доходи у 2022 році становили 1743 тис. грн., а у 2024 році – 640 тис. грн. Як бачимо, відбулося зменшення загальної суми інших операційних доходів на 1103 тис. грн. або на 63,3%.

Адміністративні витрати за досліджуваний період зросли на 103,3% або на 2365 тис. грн. у абсолютному вираженні. В свою чергу інші операційні витрати скоротилися на 1768 тис. грн. або на 79,1%.

Абсолютний показник, який найповніше характеризує ефективність роботи підприємства для власника, – це сума чистого прибутку, який визначається як різниця між фінансовим результатом від звичайної та надзвичайної діяльності та податком на прибуток.

Все призвело до збитків даного товариства в розмірі 3032 тис. грн. у 2022 році, 3690 тис. грн. у 2023 році та 4242 тис. грн. у 2024 році. Як бачимо відбувається щорічне нарощення загальної суми збитків даного товариства.

Проведений аналіз основних показників діяльності підприємства свідчить про наявність ряду проблем у його роботі. Протягом останніх років зменшуються обсяги виробництва продукції, собівартість продукції залишається високою, збитки з кожним роком зростають, скорочується чисельність працівників. Для більш детального аналізу такого стану підприємства проведемо ґрунтовний аналіз забезпеченості основними засобами та фінансового стану АТ „Оснастка”.

2.2. Оцінка майнового стану підприємства

Одним із важливих факторів покращення ефективності виробництва на промислових підприємствах є забезпеченість їх основними фондами в необхідній кількості та асортименті і більш повне їх використання.

Завданням діагностики стану рівня використання основних фондів є визначення забезпеченості підприємства і його структурних підрозділів основними фондами і рівня їх використання по загальних і часткових показниках, а також встановлення причин їх зміни.

Основні фонди займають, як правило, основну частину в загальній сумі основного капіталу підприємства. Від їх кількості, вартості, технічного рівня, ефективності використання в багато чому залежать кінцеві результати діяльності підприємства: випуск продукції, її собівартість, прибуток, рентабельність, стійкість фінансового стану.

Аналізуючи використання основних фондів, необхідно провести наступні види аналізу:

- складу і динаміки всіх основних фондів;
- структури і динаміки промислово-виробничих фондів;
- надходження і вибуття основних фондів;
- забезпеченість підприємства основними фондами і системи узагальнюючих і часткових показників використання основних фондів;
- розрахунок коефіцієнтів ефективності.

Таблиця 2.4

Склад та структура основних засобів АТ „Оснастка”

за 2024 рік, тис. грн.

Найменування групи основних засобів	Залишкова вартість основних засобів за 2024 рік, тис. грн.	Частка до загальної суми основних засобів, %
Будинки, споруди та передавальні пристрої	10 159,0	89,3%
Машини та обладнання	1 058,0	9,3%
Транспортні засоби	83,0	0,7%
Інструменти, прилади, інвентар (меблі)	3,0	0,0%
Інші основні засоби	68,0	0,6%
Бібліотечні фонди	6,0	0,1%
РАЗОМ:	11 377,0	100%

Аналіз ефективності використання основних фондів починають оцінкою їх наявності, стану, структури і динаміки у певному періоді. За своїм призначенням основні фонд підприємства поділяють на такі групи: виробничі основні фонди основного виду діяльності; виробничі основні фонди інших галузей; невиробничі основні фонди.

Розпочнемо аналіз основних фондів АТ „Оснастка” з вивчення наявності основних засобів на підприємстві за останні три роки (табл. 2.4).

Як видно з табл. 2.4, за період, найбільшу питому вагу у загальній вартості основних засобів займають будинки, споруди та передавальні пристрої, частка яких становить 89,3%. Наступним вагомим елементом основних засобів є машини та обладнання – 9,3%. Усі інші статті займають менше 1% і не потребують аналізу.

Отже, у структурі основних засобів АТ „Оснастка” переважає пасивна частина основних засобів (89,3%) над активною частиною, що слід розцінювати як негативний момент для підприємства. Як відомо, від оптимального співвідношення активної і пасивної частин, силових і робочих машин багато в чому залежить фондоддача, рентабельність і фінансовий стан підприємства.

Проведемо аналіз формування та використання основних фондів на даному підприємстві. Проаналізуємо рух основних фондів за 2024 рік для оцінки основних засобів в динаміці (табл. 2.5).

Технічний стан основних фондів характеризується коефіцієнтом спрацювання та коефіцієнтом придатності. Коефіцієнт спрацювання показує, яка частина вартості основних фондів уже перенесена на вартість наданих послуг і визначається за формулою:

$$K_{\text{спр.}} = \frac{B_{\text{зн.}}}{B_{\text{перв.к.р.}}},$$

(2.1)

де $B_{\text{зн.}}$ – величина зносу основних фондів, тис. грн.;

$B_{\text{перв.к.р.}}$ – первісна вартість основних фондів на кінець року, тис. грн.

Коефіцієнт придатності характеризує ступінь придатності основних фондів до експлуатації і визначається за формулою:

$$K_{\text{прид.}} = \frac{B_{\text{перв.к.р.}} - B_{\text{зн.}}}{B_{\text{перв.к.р.}}}, \quad (2.2)$$

З даних наведених в табл. 2.5 видно, що за 2024 рік поступило 392 тис. грн. основних засобів, вибуло 884 тис. грн., нараховано амортизації на суму 733 тис. грн. Як

бачимо, оновлення основних засобів становило за 2024 рік 3,3% від середньорічної вартості основних засобів, а вибуття – 7,4%.

Таблиця 2.5

Рух основних засобів АТ "Оснастка" за 2024 рік, тис. грн.

Вид основних засобів	Наявність на початок 2024 рік, тис. грн.	Поступило за 2024 рік, тис. грн.	Вибуло за 2024 рік, тис. грн.	Дооцінено (+), перецінено (-) на протязі 2024 року, тис. грн.	Нараховано амортизації на протязі 2024 року, тис. грн.	Наявність на кінець 2024 року, тис. грн.
Будинки, споруди та передавальні пристрої	11 518,0	46,0	846,0	0,0	559,0	10 159,0
Машини та обладнання	1 031,0	215,0	35,0	0,0	153,0	1 058,0
Транспортні засоби	9,0	86,0	1,0	0,0	11,0	83,0
Інструменти, прилади, інвентар (меблі)	2,0	3,0	1,0	0,0	1,0	3,0
Багаторічні насадження	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Інші основні засоби	36,0	42,0	1,0	0,0	9,0	68,0
Бібліотечні фонди	6,0	0,0	0,0	0,0	0,0	6,0
РАЗОМ:	12 602,0	392,0	884,0	0,0	733,0	11 377,0

Показники, що характеризують технічний стан основних фондів АТ „Оснастка” наведено в табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Аналіз технічного стану основних фондів на АТ „Оснастка”
за 2022- 2024 роки

Назва показника	Значення показника			2022-2024 рр.	
	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Абсолютне відхилення, тис. грн.	Відносне відхилення, %
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,66	0,75	0,75	0,09	x
Коефіцієнт придатності основних засобів	0,34	0,25	0,25	-0,09	x
Коефіцієнт мобільності активів	0,27	0,45	0,46	0,18	x

З табл. 2.6 видно, що з кожним роком росте ступінь зношення основних фондів, що веде до зменшення ступеня придатності засобів праці до експлуатації. Так за досліджуваний період коефіцієнт зносу зріс з 0,66 до 0,75, а коефіцієнт придатності скоротився відповідно з 0,34 до 0,25.

Коефіцієнт мобільності активів зріс за досліджуваний період з 0,27 до 0,46. Як бачимо, відбулося зростання даного показника на 0,18.

Дані аналізу свідчать, що за останні три роки технічний стан підприємства, який перебував у скрутному стані, ще погіршився за рахунок ряду факторів, в тому числі і через відсутність оновлення основних фондів.

При даних технічного рівня й структури основних виробничих фондів збільшення випуску продукції, зниження собівартості та ріст нагромаджень підприємств залежать від ступеня їх використання.

Наступний етап аналізу – вивчення ефективності використання основних фондів. Розрахуємо такі показники як фондівіддача та фондоозброєність, фондоємкість доходів.

Показники ефективності використання основних фондів АТ "Оснастка" за 2022-2024 роки зведені в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Показники ефективності використання основних фондів
БАТ "Оснастка" за 2022-2024 роки

Показник	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Абсолютне відхилення
Фондовіддача	0,01	0,07	0,17	0,16
Доходовіддача	0,11	0,78	0,25	0,14
Фондоємкість доходів	9,17	1,28	3,98	-5,19
Прибутковість основних фондів, %	-10,89%	-29,28%	-37,29%	-26,40%

З даних табл. 2.7., бачимо, що фондівіддача зросла з 0,01 до 0,17 або на 0,16 за 2022-2024 роки. Доходовіддача у 2022 році становила 0,11, а вже у 2024 році 0,25. Враховуючи збитковість діяльності АТ «Оснастка», показник прибутковості основних фондів має від'ємне значення і становить 10,89%, 29,28 % та 37,29% відповідно у 2022, 2023 та 2024 роках.

Отже, підсумовуючи результати аналізу ефективності використання основних фондів на АТ „Оснастка”, приходимо до висновку, що використання основних засобів за останні 2022-2024 роки є неефективним. Більша частина їх пристоює, не виготовляючи продукцію. Більшість обладнання є морально застарілим і фізично зношеним.

2.3. Аналіз формування та використання фінансових ресурсів товариства

Основним узагальнюючим показником господарської діяльності АТ «Оснастка» є прибуток як різниця між доходами підприємства та витратами на виробничу і комерційну діяльність.

Проаналізуємо структуру доходів та витрат АТ «Оснастка» (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Аналіз структури доходів АТ «Оснастка» за 2022-2024 роки

Показник	2022 рік		2023 рік		2024 рік	
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %
Чистий дохід від реалізації продукції (послуг)	259,0	8,7%	1 508,0	9,6%	2 068,0	68,6%
Інші операційні доходи	1 743,0	58,7%	535,0	3,4%	640,0	21,2%
Інші фінансові доходи	1,0	0,0%	1,0	0,0%	3,0	0,1%
Інші доходи	968,0	32,6%	13 733,0	87,0%	303,0	10,1%
Всього доходів:	2 971,0	100%	15 777,0	100%	3 014,0	100%

Основна сума доходів АТ «Оснастка» у 2022-2023 роках формується не за рахунок реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) як при звичайній діяльності а за рахунок інших операційних та інших доходів. Як бачимо, у 2022 році інші операційні доходи становили 1743 тис. грн. або 58,7% від загальної суми доходів.

Наступним вагомим елементом доходів 2022 року є інші доходи, частка яких становила 32,6% або 968 тис. грн. у абсолютному вираженні.

У 2023 році ситуація змінилась на користь інших доходів, питома вага яких зросла з 32,6% до 87%.

У 2024 році основну питому вагу у загальній сумі доходів даного товариства становив чистий дохід від реалізації продукції – 2068 тис. грн. або 68,6%. Частка інших операційних доходів знизилась до 21,2%, інших доходів – до 10,1%.

Стосовно динаміки загальної суми доходів за 2022-2024 рік, їх загальна сума зросла з 2971 тис. грн. до 3014 тис. грн. Варто відмітити стрибкоподібну динаміку зростання-скорочення загальної суми доходів. Так, у 2022 році – 2971 тис. грн., у 2023 році – 15777 тис. грн., у 2024 році 3014 тис. грн.

В наступній таблиці проведено аналіз формування витрат АТ «Оснастка» за досліджуваний період.

Таблиця 2.9

Аналіз структури витрат АТ «Оснастка» за 2022-2024 рр.

Показник	2022 рік		2023 рік		2024 рік		2022-2024 рр.	
	Сума, тис. грн.	%	Сума, тис. грн.	%	Сума, тис. грн.	%	Абсолютне відхилення, тис. грн.	Відносне, %
Собівартість реалізованої продукції	183,0	3,0%	999,0	5,1%	1 001,0	13,8%	818,0	447%
Адміністративні витрати	2 289,0	38,1%	3 422,0	17,6%	4 654,0	64,1%	2 365,0	103%
Інші операційні витрати	2 521,0	42,0%	1 303,0	6,7%	753,0	10,4%	-1 768	-70%
Інші витрати	1 010,0	16,8%	13 742,0	70,6%	846,0	11,7%	-164,0	-16%
РАЗОМ:	6 003,0	100%	19 467,0	100%	7 256,0	100%	1 253,0	21%

Як бачимо з таблиці, за досліджуваний період не можливо виділити статтю витрат, яка б займала найбільшу питому вагу. Так у 2022 році найбільшу часту в витратах займали інші операційні витрати, у 2023 році – інші витрати, у 2024 році – адміністративні витрати. Даний факт свідчить про різноплановість діяльності даного товариства. Стосовно динаміки окремих статей витрат, то собівартість

реалізованої продукції зросла за досліджуваний період з 183 тис. грн. до 1001 тис. грн. або на 447%. Адміністративні витрати зросли на 2365 тис. грн. або на 103%. Інші операційні витрати у 2022 році становили 2521 тис. грн., а у 2024 році 753 тис. грн. Інші витрати за 2022-2024 роки скоротились на 164 тис. грн. або на 16%.

Стосовно загальної суми витрат, то за період, що досліджується, відбулося зростання загальної суми витрат даного товариства з 6003 тис. грн. до 7256 тис. грн. або на 21%. Для розуміння загальної ситуації з прибутковістю – спів ставимо загальну суму доходів та витрат АТ „Оснастка” за досліджуваний період.

Аналіз формування чистого прибутку за 2022-2024 роки наведено в табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Аналіз формування чистого прибутку АТ "Оснастка"
за 2022-2024 роки

Показник	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2022-2024 рр.	
				Абсолютне відхилення	Відносне відхилення, %
Загальна сума доходів, тис. грн.	2 971,0	15 777,0	3 014,0	43,0	1,4%
Загальна сума витрат, тис. грн.	6 003,0	19 467,0	7 256,0	1 253,0	20,9%
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	-3 032,0	-3 690,0	-4 242,0	-1 210,0	-39,9%
Рентабельність, %	-50,5%	-19,0%	-58,5%	-8,0%	x

Як бачимо, що загальна сума доходів АТ „Оснастка” за 2022-2024 роки зросла лише на 43 тис. грн. або на 1,4%. В свою чергу, загальна сума витрат за аналогічний період збільшилась на 1253 тис. грн. або на 20,9%. Даний факт призвів до збільшення загальної суми збитків даного товариства з 3032 тис. грн. до 4242 тис. грн. або на 39,9%. Показник рентабельності розрахований лише для відображення негативності отримання прибутку в динаміці. Так, у 2022 році рентабельність становила – 50,5%, а у 2024 році - -58,5%.

Фінансовий стан підприємства значною мірою залежить від доцільності та правильності вкладення фінансових ресурсів у активи. У процесі функціонування

підприємства величина активів і їх структура постійно змінюються. Якісні зміни у структурі майна підприємства можна охарактеризувати за допомогою вертикального та горизонтального аналізу звітності (табл.2.11, табл. 2.12).

Горизонтальний аналіз балансу показує, що протягом даного періоду відбулось зменшення вартості майна АТ «Оснастка»: на 37406 тис. грн. (32,8%) за 2022-2024 роки. Скорочення спостерігаємо у всіх розділах активів та пасивів даного товариства. Варто відмітити, що основним розділом, скорочення якого вплинуло на скорочення майна товариства є необоротні активи та власний капітал.

Таблиця 2.11

Горизонтальний аналіз балансу АТ „Оснастка”

Розділ балансу	Значення показників у відповідному періоді			2022-2024 рр.	
	2022 рік, тис. грн.	2023 рік, тис. грн.	2024 рік, тис. грн.	Абсолютне відхилення, тис. грн.	Відносне відхилення, %
Актив					
I. Необоротні активи	89693	74232	52666	-37027	-41,3%
II. Оборотні активи	24423	33330	24044	-379	-1,6%
III. Витрати майбутніх періодів					
Баланс	114116	107562	76710	-37406	-32,8%
Пасив					
I. Власний капітал	102987	99297	74554	-28433	-27,6%
II. Забезпечення наступних витрат і платежів					
III. Довгострокові зобов'язання	181	181	181	0	0,0%
IV. Поточні зобов'язання	10948	8084	1975	-8973	-82,0%
V. Доходи майбутніх періодів					
Баланс	114116	107562	76710	-37406	-32,8%

Аналіз структури балансу АТ „Оснастка” наведено в табл. 2.12.

Найбільшу питому вагу в структурі активів АТ «Оснастка» займають необоротні активи, переважно це основні фонди. Значна частка також оборотних активів. Співвідношення між цими розділами приблизно 5:1. За період, що

аналізується, спостерігається незначна зміна цих пропорцій в бік збільшення частки оборотних активів (від 21,4% в 2022 р. до 31,3% в 2024 р.) і зменшення частки необоротних (від 78,6% в 2022 р. до 68,7% в 2024 р.).

Таблиця 2.12

Вертикальний аналіз балансу АТ „Оснастка”

Розділ балансу	Питома вага у валюті балансу, %			Відхилення 2022-2024 рр., %
	2022 рік	2023 рік	2024 рік	
Актив				
I. Необоротні активи	78,6%	69,0%	68,7%	-9,9%
II. Оборотні активи	21,4%	31,0%	31,3%	9,9%
III. Витрати майбутніх періодів	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Баланс	100,0%	100,0%	100,0%	x
Пасив				
I. Власний капітал	90,2%	92,3%	97,2%	6,9%
II. Забезпечення наступних витрат і платежів	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
III. Довгострокові зобов'язання	0,2%	0,2%	0,2%	0,1%
IV. Поточні зобов'язання	9,6%	7,5%	2,6%	-7,0%
V. Доходи майбутніх періодів	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Баланс	100,0%	100,0%	100,0%	x

В структурі пасивів АТ «Оснастка» найбільша частка власного капіталу, і спостерігається її збільшення протягом періоду з 90,2% до 97,7%. Характерна також незначна частка поточних зобов'язань (9,6%-2,6%)

Аналіз ліквідності балансу здійснюється через порівняння коштів за активом, які згруповано за мірою їхньої ліквідності (в порядку її зниження) із зобов'язаннями за пасивом, об'єднаними за термінами їхнього погашення (в порядку зростання термінів сплати).

Залежно від ступеня ліквідності, тобто швидкості їх перетворення на грошові кошти, активи підприємства підрозділяють на такі групи:

A1 - найліквідніші активи (усі грошові кошти підприємства, та короткострокові фінансові вкладення);

A2 - активи, що легко реалізуються (дебіторська заборгованість та інші легкореалізовувані активи);

A3 - активи, що повільно реалізуються (запаси та витрати II розділу балансу, а також довгострокові фінансові вкладення, малоцінні та швидкозношувані предмети, готова продукція тощо);

А4 - активи, що важко реалізуються (основні фонди, нематеріальні активи, незавершені капітальні вкладення, обладнання, устаткування).

Пасиви балансу групуються в порядку настання терміну оплати в такі групи:

П1 - найтерміновіші пасиви (кредиторська заборгованість та інші найтерміновіші пасиви);

П2 - короткострокові пасиви (короткострокові кредити та позикові кошти);

П3 - довгострокові пасиви (довгострокові кредитні й позикові кошти);

П4- постійні пасиви (джерела власних коштів I розділу пасиву).

Баланс вважається ліквідним, якщо: $A1 > П1$; $A2 > П2$; $A3 > П3$; $A4 < П4$.

Для визначення ліквідності балансу слід порівняти підсумки згрупованих активів і пасивів (табл.2.13).

Таблиця 2.13

Агрегований баланс АТ «Оснастка»

за 2022-2024 роки

Статті активу балансу	Значення, тис. грн.			Статті пасиву балансу	Значення, тис. грн.		
	2022 рік	2023 рік	2024 рік		2022 рік	2023 рік	2024 рік
1	2	3	4	5	6	7	8
Абсолютно ліквідні активи (А1)				Короткострокові пасиви (П1)			
Грошові кошти та їх еквіваленти	16	7956	8	Векселі видані	0	0	0
Поточні фінансові інвестиції	0	0	0	Кредиторська заборгованість	5257	2939	1184
				Поточні зобов'язання	5245	4696	470
Сума	16	7956	8	Сума	10502	7635	1654
Легкореалізовувані активи (А2)				Середньострокові пасиви (П2)			
Векселі одержані	0	0	0	Короткострокові кредити банків	87	61	43
Дебіторська заборгованість	3877	4646	3124	Інші поточні зобов'язання	359	388	278
Інші оборотні активи	0	0	0	Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	0	0	0
Витрати майбутніх періодів	0	0	0	Доходи майбутніх періодів	0	0	0
Сума	3877	4646	3124	Сума	446	449	321
Середньореалізовувані активи (А3)				Довгострокові пасиви (П3)			
Запаси в т.ч.				Довгострокові кредити банків	0	0	0
- виробничі запаси	5364	5532	5689	Довгострокові фінансові зобов'язання	0	0	0
- незавершене виробництво	1171	1289	1338	Інші довгострокові зобов'язання	181	181	181

1	2	3	4	5	6	7	8
- готова продукція	13995	13907	13885	Забезпечення наступних виплат і платежів	0	0	0
- товари	0	0	0				
Сума	20530	20728	20912	Сума	181	181	181
Важореалізовувані активи (А4)				Постійні пасиви (власні кошти) (П4)			
Основні засоби (по залишковій вартості)	27841	12602	11377	Статутний капітал	73705	73705	73705
Нематеріальні активи	2218	1996	1999	Пайовий капітал	0	0	0
Незавершене будівництво	59455	59455	39111	Інший додатковий капітал	55077	55077	34576
Довгострокові фінансові інвестиції	179	179	179	Резервний капітал	0	0	0
Довгострокова дебіторська заборгованість	0	0	0	Нерозподілений прибуток	-25795	-29485	-33727
Інші необоротні активи	0	0	0				
Сума	89693	74232	52666	Сума	102987	99297	74554
Баланс (АБ)	114116	107562	76710	Баланс (ПБ)	114116	107562	76710

Таблиця 2.14

Баланс ліквідності АТ "Оснастка" за 2022-2024 роки

Актив	2022 рік, тис. грн.	2024 рік, тис. грн.	Пасив	2022 рік, тис. грн.	2024 рік, тис. грн.	Платіжний надлишок (+) або нестача (-)	
						2022 рік, тис. грн.	2024 рік, тис. грн.
A1	16	8	П1	10502	1654	-10486	-1646
A2	3877	3124	П2	446	321	3431	2803
A3	20530	20912	П3	181	181	20349	20731
A4	89693	52666	П4	102987	74554	13294	21888
БА	114116	76710	БП	114116	76710	х	х

Баланс вважається ліквідним, якщо кожна група активу повністю або майже повністю покриває групу пасивних зобов'язань підприємства. Така оцінка ліквідності звичайно не є вичерпною, оскільки кожна пасивна група балансу може виявитись забезпеченою зовсім іншими активними цінностями, ніж ті, що вказані у співставній групі. Для того, щоб проаналізувати ліквідність балансу, переставимо зведені в групи статті балансу в наступному вигляді (табл. 2.14).

Баланс вважається ліквідним, якщо кожна група активу повністю або майже повністю покриває групу пасивних зобов'язань підприємства. Така оцінка ліквідності звичайно не є вичерпною, оскільки кожна пасивна група балансу може виявитись забезпеченою зовсім іншими активними цінностями, ніж ті, що вказані

у співставній групі. У нашому випадку баланс не являється абсолютно ліквідним, оскільки 1 група активів(найбільш ліквідні активи) не покриває невідкладні зобов'язання (перша група пасивів). Про незадовільний стан ліквідності підприємства свідчитиме той факт, що потреба підприємства в коштах перевищує їх реальні надходження. Аналіз ліквідності здійснюється на підставі порівняння обсягу поточних зобов'язань з наявністю ліквідних коштів. Результати розраховуються як коефіцієнти ліквідності (табл. 2.15): Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності). Рекомендована нижня межа цього показника - 0,2. Коефіцієнт швидкої ліквідності (критичної оцінки). Нормативне значення 0,5. Коефіцієнт покриття. Величина власних оборотних коштів (чистий оборотний капітал). Маневреність власних оборотних коштів.

Таблиця 2.15

Розрахунок показників ліквідності АТ «Оснастка»
за 2022-2024 роки

Показник	Нормативне значення	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Абсолютне відхилення		
					2023 - 2022	2024 - 2023	2024 - 2022
Коефіцієнт покриття	>1	2,23	4,12	12,17	1,9	8,1	9,9
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,6-0,8	0,36	1,56	1,59	1,2	0,0	1,2
Коефіцієнт проміжної ліквідності		1,63	3,28	8,62	1,6	5,3	7,0
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2-0,25	0,00	0,98	0,00	1,0	-1,0	0,0
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	> 0,5	0,90	0,92	0,97	0,0	0,0	0,1
Коефіцієнт фінансування	< 1	0,11	0,08	0,03	0,0	-0,1	-0,1
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	> 0,1	1,23	3,12	11,17	1,9	8,1	9,9
Коефіцієнт фінансової залежності	< 1	1,11	1,08	1,03	0,0	-0,1	-0,1

Показники наведені в табл. 2.15 свідчать, що АТ «Оснастка» нормальним рівнем ліквідності. Аналізуючи наведені дані можна зробити наступні висновки. Коефіцієнт покриття впродовж періоду, що аналізується мав тенденцію до зниження, але він знаходився в межах нормативного значення, що безумовно є позитивним для підприємства тому, що такий показник загального коефіцієнта ліквідності є характерним для нормальних умов роботи підприємства. В 2022р., 2023р., 2024р. підприємство своєчасно погашало борги.

Враховуючи збитковість діяльності АТ „Оснастка” розраховувати показники рентабельності та прибутковості не має сенсу.

Отже, підсумовуючи вище викладений аналіз, можемо зробити висновок, що дане товариство хоч і збиткове є досить фінансово сильним, про що свідчать показники ліквідності та платоспроможності . Також варто відмінити наявність досить значного обсягу майна в даного товариства та наявність доходів від інших видів діяльності. Враховуючи дані факти, на мою думку, основну увагу варто приділити оптимізації витрат та збільшення загальної суми доходів в майбутньому.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ

3.1. Вдосконалення управління фінансовими ресурсами

Істотною причиною кризового стану акціонерного товариства є неналежне виконання обліково-фінансовим відділом підприємства покладених на нього функцій. Зокрема це проявляється у відсутності фінансового планування і аналізу, управління ризиками, роботи щодо оптимізації структури активів та пасивів, розподілу фінансових ресурсів, тощо. Це зумовлене тим, що, по-перше, відповідальність за всю фінансову роботу на підприємстві покладено на бухгалтерію, а по-друге – завдання обліково-фінансового відділу є невизначеними документально і не мають нічого спільного з тими завданнями, які виконують відповідні служби на великих торгівельних підприємствах України. Тому, одним із найперших заходів по покращенню аналізу фінансових ресурсів на АТ „Оснастка” є вдосконалення управління фінансовими ресурсами товариства через створення відокремленої від бухгалтерії фінансової служби, яка буде координувати всю фінансову роботу у повному обсязі. Для розробки рекомендацій по реорганізації організаційної структури управління і виділення фінансової служби розрахуємо нормативну чисельність службовців, що займаються фінансовими і економічними питаннями. У складі службовців чисельність робітників, що займається фінансово-економічними функціями розраховується по формулі:

$$K_{ef}^n = K_{сл}^n \times B_{ef}^n, \quad (3.1)$$

де K_{ef}^n – нормативна чисельність службовців, що виконують фінансово-економічні функції;

B_{ef}^n – нормативний відсоток чисельності фінансово-економічних служб в складі службовців.

Відповідно до нормативних актів, що використовуються на АТ „Оснастка”, відсоток робітників фінансово-економічних служб в загальній кількості службовців складає

37%. Виходячи з цього, розрахуємо чисельність робітників фінансово-економічних відділів на підприємстві: $K_{ef}^n = 21 \times 0,37 = 8 \text{ чоловік}$.

Фактично ж чисельність обліково-фінансового відділу акціонерного товариства складає 7 чоловік, в тому числі 4 чоловіка займається бухгалтерською роботою, 2 економісти і касир. Виходячи з приведених вище розрахунків, необхідно виділити в складі організаційної структури товариства бухгалтерію і фінансовий відділ. Також необхідно розділити повноваження між цими економічними службами. Рекомендована структура управління економічними службами представлена на рис. 3.1.

Рис. 3.1. Рекомендована організаційна структура управління економічними службами АТ „Оснастка”

Наступним етапом вдосконалення управління фінансовими ресурсами та аналізу їх формування і використання на АТ „Оснастка” є розмежування повноважень і функціональних зобов’язань між бухгалтерією і фінансовим відділом (з визначенням

специфічних функцій останнього). Результатом цієї роботи повинне бути коректування положення про бухгалтерську службу і розробка положення про фінансовий відділ.

Положення про фінансовий відділ АТ „Оснастка”

1. Загальна частина

1.1. Фінансовий відділ є самостійним структурним підрозділом акціонерного товариства.

1.2. Відділ підпорядковується заступнику голови правління.

1.3. Керує фінансовим відділом начальник відділу, який крім безпосереднього керівництва всією діяльністю відділу, проводить також аналіз управління витратами товариства.

1.4. У своїй роботі відділ керується діючим законодавством, інструкціями по питаннях фінансової діяльності, наказами, вказівками заступника голови правління і керівника АТ „Оснастка”, планом роботи і цим положенням.

2. Задачі відділу

2.1. Забезпечення фінансовими ресурсами завдань по реалізації продукції, капітальному будівництву, інших планових витрат, а також пошук резервів збільшення прибутку і підвищення рентабельності при обов'язковому виконанні фінансових зобов'язань перед бюджетом, банками і кредиторами.

2.2. Контроль за довгостроковими і короткостроковими фінансовими вкладеннями в підприємство. Розробка виконання кредитної політики товариства.

2.3. Аналіз показників ділової активності і рентабельності. Постійний аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості, визначення ліквідності і кредитоспроможності.

2.4. Здійснення постійного контролю за своєчасністю сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів в бюджет і позабюджетні фонди, а також за заборгованістю перед бюджетом і фондами.

2.5. Виконання поточного і перспективного фінансового планування.

3. Структура фінансового відділу.

До складу відділу входять:

- начальник фінансового відділу;
- економіст-фінансист по фінансовому аналізу і управлінню фінансовими ресурсами;

- фінансист по плануванню і прогнозуванню; економіст-фінансист по управлінню витратами і ціноутворенню.

4. Основні функції службовців фінансового відділу.

4.1. Начальник відділу:

4.1.1. Разом з головним бухгалтером розробляє облікову та податкову політику товариства.

4.1.2. Розробляє кредитно-інвестиційну політику товариства.

4.1.3. Розробляє і виконує цінову політику товариства.

4.1.4. Підготовляє матеріали для пред'явлення і розгляду претензій до суду щодо несплати грошей споживачами за поставлену товариством продукцію у визначені договорами строки, здійснює контроль за кредиторською заборгованістю.

4.1.5. Вносить корективи в фінансові плани підприємства, представляє їх на затвердження в встановленому порядку.

4.1.6. Складає фінансовий план товариства на поточний квартал, рік.

4.2. Економіст-фінансист по фінансовому аналізу і управлінню фінансовими ресурсами:

4.2.1. Визначає величину і склад фінансових ресурсів, необхідних для підвищення економічного потенціалу товариства.

4.2.2. Аналізує активи підприємства і джерела їх фінансування.

4.2.3. Оцінює цілеспрямованість вкладень в товарні запаси, основні фонди, незавершене будівництво.

4.2.4. Здійснює нормування оборотних активів підприємства, контроль за кредиторською і дебіторською заборгованістю підприємства.

4.2.5. Здійснює аналіз ефективності використання власних і залучених фінансових ресурсів загалом.

4.3. Фінансист по плануванню і прогнозуванню:

4.3.1. Розробляє оперативні фінансові кошториси (кредитні і касові заявки, платіжні календарі, місячні фінансові плани) разом з головним бухгалтером.

4.3.2. Здійснює взаємовідносини з фінансовими органами, банками по питаннях оформлення і отримання кредитів, бюджетних позик і грошових коштів.

4.3.3. Складає разом з бухгалтером статистичну звітність підприємства.

4.4. Економіст-фінансист по ціноутворенню і управлінню витратами:

4.4.1. Здійснює розрахунки по преміюванню праці робітників, розробляє кошториси на підготовку кадрів, рекламу.

4.4.2. Складає кошторисну калькуляцію товарної продукції, приймає участь в техніко-економічному обґрунтуванні випуску власної продукції.

4.4.3. Проводить аналіз цін конкурентів і формує інформаційну базу по конкурентних підприємствах.

4.4.4. Здійснює контроль за виконанням планів реалізації товарної продукції, за станом нормованих оборотних засобів, за своєчасністю припинення закупівлі продукції, що не має збуту.

5. Права і відповідальність начальника відділу і інших посадових осіб.

Начальник відділу і інші посадові особи по встановленому розподіленню обов'язків мають право:

5.1. Контролювати правильність виконання рішень і використання всіх фінансових засобів підприємства.

5.2. Вимагати від підрозділів підприємства надання інформації, необхідної для виконання задач і функцій, покладених на відділ.

5.3. Начальник відділу несе особисту відповідальність за виконання задач і функцій, що передбачені цим положенням.

3.2. Напрямки покращення використання фінансових ресурсів підприємства

Ефективність використання залучених фінансових ресурсів за останній рік була незначною, що спричинило зменшення кінцевого фінансового результату і суттєво послабило фінансовий стан АТ „Оснастка”. Значною мірою це викликано відсутністю довгострокового планування. Так, якщо на підприємстві постійно не проводяться маркетингові дослідження ринку збуту, то обов'язково у певний момент часу товарна продукція певного виду не буде користуватися попитом, а деякий час буде пролежувати на складах, що є вкрай негативним. У такому випадку кошти, вкладені у таку продукцію

вилучаються з обороту і реально не будуть працювати на прибуток. Саме такі тенденції в роботі товариства через збільшення конкуренції з боку не лише середніх підприємств, а й цілої низки малих підприємств, що функціонують на Волині, спостерігаються на даний час. Отже, за таких обставин основне завдання підприємства – досягти збільшення оборотності товарної продукції.

Рентабельність виробничо-торгівельного підприємства значною мірою залежить від ступеня використання залучених коштів. Короткострокові кредити банків займають важливе місце у формуванні оборотних засобів товариства. Проблемою їх використання для АТ „Оснастка” виступають надмірні банківські відсотки за кредит. Висока вартість залучення кредитів пов’язана, перш за все, з високим ризиком неповернення основної суми та плати за кредит (відсотки). Здешевленню кредитів можна сприяти за рахунок прийняття та реалізації на практиці ряду законів, що стосуються захисту прав кредитора.

Таблиця 3.1

Розрахунок власного оборотного капіталу

БАТ „Оснастка” за 2022-2024 роки

Показник	Умовні позначення	Роки			Абсолютний приріст		Темп приросту, %	
		2022	2023	2024	2023	2024	2023	2024
Власний капітал	BK	5469,4	6488,3	6223,2	1018,9	-265,1	18,6	-4,1
Необоротні активи	A_n	3991,4	5115,2	8347	1123,8	3231,8	28,2	63,2
Власний оборотний капітал	$ВОК = BK - A_n$	1478,0	1373,1	-2123,8	-104,9	-3496,9	-7,1	-254,7

Повна відмова від залучення кредитів для даного підприємства є нереальною, оскільки в даному випадку не буде вистачати фінансових ресурсів для нормальної господарської діяльності. Зниження ж обсягів виробництва та реалізації продукції може не тільки призвести до безповоротної втрати частини ринку збуту, суттєво послабити конкурентоздатність підприємства та його торговельної марки, а й посприяти ще більшій фінансовій кризі в разі падіння оборотності капіталу. У такому випадку короткострокові кредити на підприємстві мають бути такими, щоб з однієї сторони

забезпечувати необхідний обсяг виробництва та реалізації продукції, а з іншої – щоб фінансові витрати по використанню банківських позик були мінімальними.

За таких умов на підприємстві виникає необхідність в постійному розрахунку потреби товариства в короткостроковому кредиті.

Для цього потрібно спочатку розрахувати величину власного оборотного капіталу (*ВОК*). Розрахунок даної величини бачимо за даними табл. 3.1.

Далі обчислюємо поточні фінансові потреби (*ПФП*) АТ „Оснастка” в кінці кожного року, виходячи з розрахункової формули:

$$ПФП = З + ДЗ - КЗ,$$

(3.2)

де *З* – загальний обсяг запасів підприємства (виробничі запаси, запаси готової продукції, запаси товарів на складі, незавершене виробництво);

ДЗ – дебіторська заборгованість;

КЗ – кредиторська заборгованість.

Величина *ПФП* по роках становитиме:

$$ПФП_{03} = 2898,8 + 3160,2 - 2190,4 = 3868,6 \text{ тис. грн.}$$

$$ПФП_{04} = 2804,8 + 4163,4 - 3438,0 = 3530,2 \text{ тис. грн.}$$

$$ПФП_{05} = 8059,4 + 2365,0 - 8280,2 = 2144,2 \text{ тис. грн.}$$

З метою розрахунку дефіциту (чи надлишку) грошових засобів визначають потенційний надлишок (чи дефіцит) грошових засобів (*ПН(Д)гк*), як різницю між власним оборотним капіталом і поточним фінансовими потребами.

Реальний надлишок (дефіцит) грошових коштів розраховують за формулою:

$$РН(Д)гк = ПН(Д)гк + ЗК + КФВ, \quad (3.3)$$

де *РН(Д)гк* – реальний надлишок (дефіцит) грошових коштів;

ЗК – заборгованість по короткострокових кредитах;

КФВ – короткострокові фінансові вкладення.

Результати розрахунку потреби товариства в короткостроковому кредиті представлені в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Розрахунок потреби в короткостроковому кредиті, тис. грн.

Показник	2022 рік	2023 рік	2024 рік
1. Власний оборотний капітал	1478,0	1373,1	-2123,8
2. Поточні фінансові потреби підприємства	3868,6	3530,2	2144,2
3. Потенційний надлишок (дефіцит) грошових засобів	-2390,6	-2157,1	-4268,0
4. Наявна на балансі підприємства сума короткострокового кредиту	2692,0	2673,0	3747,7
5. Короткострокові фінансові вкладення	152,0	-	-
6. Реальний надлишок (дефіцит) грошових коштів	+453,4	+515,9	-520,3

Аналізуючи дані табл. 3.2, можна виявити, що протягом періоду 2022-2024 років величина власних оборотних коштів постійно зменшувалася, однак у той же час відбувалося зменшення поточних фінансових потреб підприємства з 3868,6 тис. грн. у 2022 році до 2144,2 тис. грн. у 2024 році. Таким чином, на кінець 2022 та 2023 років підприємство мало потенційний дефіцит грошових коштів у розмірі відповідно 2390,6 тис. грн. та 2157,1 тис. грн. Тоді як у 2024 році обсяг дефіциту грошових коштів становив аж 4268 тис. грн. Реальна величина залучених кредитів у 2022-2024 роках становить відповідно 2692,0 тис. грн., 2673,0 тис. грн. та 3747,3 тис. грн. З врахуванням розміру поточних інвестицій, які були наявні лише у 2022 році, реальний надлишок грошових коштів у 2022 році становив 453,4 тис. грн., у 2023 році цей розмір становив 515,9 тис. грн. розраховані величини – це суми грошових коштів, які на кінець 2022-2023 років реально не використовувалися в обороті, а перебували у вигляді тимчасово вільних фінансових ресурсів. Це означає, що для підвищення ефективності використання банківських позик в кінці 2022 та 2023 років АТ „Оснастка” мало б мати у розпорядженні кредитів на суму не 2692,0 тис. грн. та 2673,0 тис. грн., а значно менше – відповідно 2238,6 тис. грн. та 2157,1 тис. грн., тоді б і фінансові витрати були значно меншими. Однак крім надлишку на підприємстві у 2024 році спостерігається реальний дефіцит грошових коштів, що безперечно перешкоджає нормальному функціонуванню даного суб'єкта господарювання. Обсяг дефіциту становить 520,3 тис. грн. Для виходу з

даної ситуації необхідно було збільшити обсяги банківських позик у даному році, що забезпечило б безперебійне функціонування підприємства.

Припустимо, що у плановому (2010) році обсяг продукції, що реалізується залишиться на рівні 2024 року (це є приблизні розрахунки маркетингових досліджень). Джерела фінансування оборотного капіталу можна збільшити на величину дефіциту коштів, тобто на 520,3 тис. грн., за рахунок додаткового залучення банківських кредитів або за рахунок прискорення оборотності оборотних засобів, а точніше – товарної продукції. Простежимо, яким чином протягом періоду, що аналізується змінювалася оборотність капіталу АТ „Оснастка”, тобто визначимо рівень ділової активності товариства по роках. Результати розрахунку коефіцієнтів оборотності представлені в табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Коефіцієнти ділової активності АТ „Оснастка” за 2022-2024 роки

Показник	Роки			Відносне відхилення, %	
	2022	2023	2024	2023	2024
1	2	3	4	5	6
Коефіцієнт загальної оборотності капіталу	0,73	0,97	1,09	32,5	13,3
Коефіцієнт оборотності мобільних коштів	1,32	1,60	1,88	20,9	17,6
Коефіцієнт оборотності запасів	2,49	3,57	3,05	43,4	-14,8
Середній термін обороту запасів, днів	131	92	111	-29,2	19,9
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	3,38	3,03	5,40	-10,3	78,2
Середній термін обороту дебіторської заборгованості, днів	106	119	67	11,5	-43,9
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	2,8	3,9	3,0	40,1	-23,1
Середній термін обороту кредиторської заборгованості	129	92	120	-28,6	30,0
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	1,32	1,86	2,77	40,4	49,4

Як видно з табл. 3.3 коефіцієнт оборотності капіталу за період з 2022 по 2024 рік підвищився з 0,73 до 1,09. Збільшення даного показника – позитивне явище, оскільки свідчить про підвищення оборотності капіталу і, як наслідок, це веде до зростання прибутковості підприємства. Коефіцієнт оборотності мобільних коштів показує швидкість обороту всіх мобільних (як матеріальних, так і нематеріальних) коштів

товариства. У 2022 році цей показник становив 1,32, а у 2023 та 2024 роках відбулося збільшення даного коефіцієнта до рівня відповідно 1,6 та 1,88. Збільшення коефіцієнта оборотності мобільних коштів вказує на підвищення оборотності цих коштів, підвищення рівня розрахунків з покупцями та постачальниками.

Розраховані вище коефіцієнти оборотності запасів АТ „Оснастка” показують, у скільки разів собівартість реалізованої продукції перевищує середній залишок запасів. Значення цього коефіцієнта на початок періоду, що аналізується, становило 2,49. Значний приріст собівартості реалізованої продукції у 2023 році призвів до зростання коефіцієнта оборотності запасів до рівня 3,57. Це означає, що в середньому запаси акціонерного товариства у даному році зробили 3,57 оборотів. Протягом 2024 року даний показник знизився до рівня 3,05, що можна оцінити як негативне явище у роботі акціонерного товариства, оскільки це свідчить про відносне збільшення товарних запасів. Протягом аналізованого періоду термін обороту запасів по роках відповідно становив: у 2022 році – 131 день, у 2023 році – 92 дні, у 2024 році – 111 дні.

Результати розрахунку оборотності дебіторської заборгованості свідчить про те, що у 2022 та 2023 роках коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості був на рівні відповідно 3,38 та 3,03, тобто середній термін обороту склав відповідно 106 та 119 днів. Однак це не сприяє покращенню роботи підприємства, оскільки термін оборотності надто великий. Покращення ситуації відбувається у 2024 році, де спостерігаємо збільшення оборотності дебіторської заборгованості до 5,4, що в свою чергу зменшує термін оборотності дебіторської заборгованості до 67 днів. Цей позитивний момент був пов’язаний із збільшенням виручки від реалізації на 26135,6 тис. грн. На рівні з цим коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості у 2023 році порівняно із 2022 роком зріс до рівня 3,9, що характеризується як позитивна тенденція, і означає зменшення терміну обороту кредиторської заборгованості з 129 до 92 днів. Однак вже у 2024 році спостерігається зниження даного показника, що веде до збільшення терміну оборотності кредиторської заборгованості.

Таким чином, якщо порівнювати роботу товариства у 2022 році і у 2024 році, то потрібно констатувати незначне покращення роботи даного підприємства, що свідчить про покращення розрахунків з дебіторами та незначне погіршення їх з кредиторами.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу показує, скільки чистої виручки від реалізації продукції припадає на одиницю власного капіталу, що для акціонерного товариства означає активність коштів, якими ризикують акціонери. На АТ „Оснастка” цей коефіцієнт зріс з 1,32 у 2022 та 1,86 у 2023 році до 2,77 у 2024 році. Підвищення цього коефіцієнта говорить про покращення використання власних коштів підприємства.

Отже, проведений аналіз ділової активності товариства свідчить, що на початок аналізованого періоду коефіцієнт оборотності капіталу був вкрай низьким через незначний обсяг реалізації продукції у 2022 році. На протязі 2023 року обсяг виручки від реалізації значно підвищився, що призвело до підвищення оборотності майже по всіх показниках. Однак, у 2024 році хоча й спостерігалось значне підвищення обсягу виручки від реалізації продукції, проте показники оборотності знизилися. Це говорить про зниження ефективності використання наявних грошових коштів. Якщо подивитися на дані табл. 3.3, то не важко помітити, що найбільше знизилася оборотність запасів – на 14,8% та кредиторської заборгованості – на 23,1%.

Таким чином, щоб забезпечити надходження додаткової кількості грошей на підприємство, яких по розрахунках табл. 3.2 йому не вистачає для нормального функціонування, необхідно, перш за все, прискорити оборотність товарної продукції товариства, тобто здійснити ряд заходів на підприємстві, які дозволять якнайшвидше отримувати грошові кошти за поставлену споживачам продукцію і відразу ж направляти ці грошові потоки у наступний цикл круг обороту.

Це можна зробити за рахунок:

1. Постійного здійснення маркетингових досліджень ринку збуту з метою виявлення платоспроможного попиту зі сторони споживачів.
2. Запровадження в практику на постійній основі проведення на підприємстві короткострокового і довгострокового фінансового планування по реалізації товарної продукції, а також складання платіжного календаря з метою контролю стану розрахунків з постачальниками та покупцями.
3. Зниження відсотку бартерних операцій. Розрахунки зі споживачами продукції необхідно проводити за умови повної передоплати.

Аналізуючи кредитні відносини товариства з банками, необхідно визначити оборотність цих кредитів і порівнювати швидкість їх обороту зі швидкістю обороту оборотних коштів підприємства. Оборотність кредитів, отриманих АТ „Оснастка”, можна розрахувати за формулою:

$$O_{кр} = \frac{(KP \times T)}{ТП_{кр}}, \quad (3.3)$$

де $O_{кр}$ – оборотність короткострокового кредиту, в днях;

KP – середній залишок заборгованості за банківськими позиками, тис. грн.

T – тривалість звітного періоду, дні;

$ТП_{кр}$ – повернення короткотермінової заборгованості за позичками у звітному періоді, тис. грн.

За даними балансів АТ „Оснастка” протягом аналізованого періоду заборгованість з банківських кредитів становила: на початок 2024 року – 2673,0 тис. грн., на кінець 2024 року – 3747,7 тис. грн. Річний оборот з повернення короткострокових кредитів склав 6420,7 тис. грн. за таких умов середній залишок заборгованості банкам за короткотерміновими позиками за звітний рік становив:

$$KP = \frac{(2673,0 + 3747,7)}{2} = 3210,35 \text{ тис. грн.}$$

Швидкість обороту кредитів рівна:

$$O_{кр} = \frac{(3210,35 \times 360)}{6420,7} = 180 \text{ днів.}$$

При середній швидкості обороту оборотних коштів АТ „Оснастка” за даний рік, яка становила близько 225 днів, цей показник свідчить про те, що залучення банківських кредитів у звітному році відіграло позитивну роль в динаміці оборотності оборотного капіталу акціонерного товариства.

Коли говорять про неефективність використання банківських позик, то мають на увазі те, що операційний прибуток підприємства від реалізації продукції не покриває фінансових витрат на обслуговування кредиту. Аналітично найкраще це можна відобразити, розрахувавши ефект фінансового важеля, який показує величину приросту (зменшення) до чистої рентабельності власних засобів, що отримується за рахунок використання позикових засобів.

Силу дії ефекту фінансового важеля визначимо за наступною формулою:

$$ЕФВ = (1 - n) \times (EP - C_n) \times ПЗ / ВЗ, \quad (3.4)$$

де n – ставка оподаткування прибутку підприємства;

EP – економічна рентабельність активів;

C_n – середньозважена ставка відсотку за кредит;

$ПЗ$ – позикові засоби;

$ВЗ$ – власні засоби.

Отже, згідно із Звітом про фінансові результати балансовий прибуток у 2022-2024 роках становив відповідно:

$$БП_{03} = 980,3 \text{ тис. грн.}$$

$$БП_{04} = 1202,0 \text{ тис. грн.}$$

$$БП_{05} = 465,3 \text{ тис. грн.}$$

Середньозважена ставка відсотка за кредит становила:

$$C_n^{03} = 50\%.$$

$$C_n^{04} = 15\%.$$

$$C_n^{05} = 21\%.$$

Сплачені відсотки за кредит по роках становили відповідно становили:

$$ВК_{03} = 400,8 \text{ тис. грн.}$$

$$ВК_{04} = 397,4 \text{ тис. грн.}$$

$$ВК_{05} = 559,0 \text{ тис. грн.}$$

Нетто-результат експлуатації інвестицій розраховується як сума балансового прибутку і відсотків по кредитах:

$$HPEI_{03} = 980,3 + 400,8 = 1381,1 \text{ тис. грн.}$$

$$HPEI_{04} = 1202,0 + 397,4 = 1599,4 \text{ тис. грн.}$$

$$HPEI_{05} = 465,3 + 559,0 = 1024,3 \text{ тис. грн.}$$

Активи розраховуються як сума власних засобів підприємства на дату складання балансу і позикових:

$$AK_{03} = 4722,0 + 795,1 = 5517,1 \text{ тис. грн.}$$

$$AK_{04} = 5469,4 + 2692,0 = 8161,4 \text{ тис. грн.}$$

$$AK_{05} = 6488,3 + 2673,0 = 9161,3 \text{ тис. грн.}$$

Економічна рентабельність активів – відношення $HPEI$ до активів:

$$EP_{03} = \left(\frac{1381,1}{5517,1} \right) \times 100\% = 25,0\%.$$

$$EP_{04} = \left(\frac{1599,4}{8161,4} \right) \times 100\% = 19,6\%.$$

$$EP_{05} = \left(\frac{1024,3}{9161,3} \right) \times 100\% = 11,2\%.$$

Виходячи з цього, ефект фінансового важеля становив:

$$E\Phi B_{03} = (1 - 0,25) \times (25,0 - 50) \times \left(\frac{795,1}{4722,0} \right) = -3,2\%.$$

$$E\Phi B_{04} = (1 - 0,25) \times (19,6 - 15) \times \left(\frac{2692,0}{5469,4} \right) = 1,7\%.$$

$$E\Phi B_{05} = (1 - 0,25) \times (11,2 - 21) \times \left(\frac{2673,0}{6488,3} \right) = -3,0\%.$$

З метою подальшого аналізу отриманих даних результати розрахунків *ЕФВ* у 2022-2024 роках подамо у вигляді табл. 3.4.

Таблиця 3.4.

Розрахунок ефекту фінансового важеля підприємства

Показники	Роки		
	2022	2023	2024
1. Діюча ставка оподаткування прибутку, %	25	25	25
2. Балансовий прибуток, тис. грн.	980,3	1202,0	465,3
3. Ставка відсотка за кредит, %	50	15	21
4. Позикові засоби підприємства (коротко- та довгострокові кредити), тис. грн.	795,1	2692,0	2673,0
5. Сума сплачених (або що підлягають сплаті) відсотків за кредит	400,8	397,4	559,0
6. НРЕІ	1381,1	1599,4	1024,3
7. Актив, тис. грн.	5517,1	8161,4	9161,3
8. Власні засоби підприємства	4722,0	5469,4	6488,3
9. Економічна рентабельність активів підприємства, %	25,0	19,6	11,2
10. Диференціал фінансового важеля, %	-25,0	4,6	-9,8
11. Плече фінансового важеля	0,17	0,49	0,41
12. Ефект фінансового важеля, %	-3,2	1,7	-3,0

Наведені у табл. 3.4 дані свідчать, що у 2022 та 2024 роках ефект фінансового важеля був від'ємний і становив відповідно – 3,2% і – 3,0%, що було зумовлено негативним значенням диференціала фінансового важеля через перевищення відсоткової ставки за користування кредитом рівня рентабельності активів акціонерного товариства.

Від'ємна величина ефекту фінансового важеля говорить про те, що при збільшенні частки позикових коштів у загальній структурі капіталу товариства відбувається спадання рентабельності власного капіталу і це відбувається тим швидше, чим нижче його (*ЕФВ*) значення від нуля.

ВИСНОВКИ

Ресурси підприємств можна визначити як комплексну характеристику запасів і розподілити в розрізі окремих матеріальних елементів, враховуючи безпосередню їх участь у процесі суспільного виробництва чи обігу.

Економічна категорія „ресурси” має ряд основних особливостей:

- 1) потреба в ресурсах пов’язана з процесом суспільного виробництва та створенням споживчої вартості;
- 2) структура ресурсів динамічна й залежить передусім від розвитку продуктивних сил і виробничих відносин;
- 3) використання будь-якого виду ресурсів передбачає їх вартісне відтворення, отже, важливим є процес переходу ресурсів із матеріально-уречевленої форми у вартісну або фінансову.

Для фінансового забезпечення звичайної (операційної, інвестиційної та ін.) діяльності, виконання фінансових зобов’язань перед державою та іншими суб’єктами господарювання підприємства формують та використовують фінансові ресурси, тобто відбувається процес накопичення грошових коштів в результаті розподілу доходів.

Фінансові ресурси – це частина національного доходу, виражена в грошах, що сконцентрована безпосередньо в державі чи в підприємствах для використання на цілі розширеного відтворення і на загальнодержавні потреби. Інші вчені визначають фінансові ресурси як „грошові нагромадження і грошові фонди, що створюються підприємствами, об’єднаннями, організаціями, державою в порядку розподілу й перерозподілу суспільного продукту і національного доходу”.

На мікроекономічному рівні фінансові ресурси прийнято поділяти на власні та залучені. В нинішніх умовах господарювання власні і залучені кошти являються основними джерелами формування ресурсів для підприємств усіх форм власності й організаційно-правового статусу, вибір яких ґрунтується на належності господарюючого суб’єкта до новоствореного або чинного.

Так, для діючих підприємств істотне значення має стан виробничо-збутової і фінансової діяльності, що дає змогу більшою мірою використовувати їх внутрішні фінансові можливості. Водночас як для новостворюваного підприємства коло

можливих джерел формування фінансових ресурсів залежить насамперед від форми власності, організаційно-правового статусу, його галузевої приналежності й запланованих розмірів.

Об'єктом дослідження вибрано АТ „Оснастка”

Провівши аналіз фінансово-економічних розрахунків АТ „Оснастка” можна зробити ряд висновків.

Дохід від реалізації товариства в 2024 році склав 2068 тис. грн. і зріс у порівнянні з 2022 роком у 8 разів.

Основна сума доходів АТ «Оснастка» у 2022-2023 роках формувалася не за рахунок реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), а за рахунок інших операційних та інших доходів. У 2022 році інші операційні доходи становили 1743 тис. грн. або 58,7% від загальної суми доходів.

Загальної сума витрат зросла з 6003 тис. грн. до 7256 тис. грн. або на 21%.

В цілому витрати товариства суттєво перевищують його доходи. В результаті цього в 2022-2024 роках АТ „Оснастка” постійно несло збитки. При цьому сума збитків постійно зростала. Якщо в 2022 році вони становили 3032 тис. грн., то в 2024 вже 4242 тис. грн., тобто зросли на 39,9%.

В дипломному проекті подано способи вдосконалення формування та використання фінансових ресурсів. До резервів покращення ефективності використання фінансових ресурсів можна віднести:

- а) залучення позикового капіталу;
- б) здійснення зовнішніх і внутрішніх інвестицій;
- в) прискорення оборотності оборотних коштів;
- г) оптимізація запасів ресурсів і незавершеного виробництва;
- д) скорочення тривалості виробничого циклу;
- е) поліпшення організації матеріально-технічного забезпечення;
- є) прискорення реалізації товарної продукції.

Виходячи з вище сказаного, додатково було розглянуто способи підвищення ефективності аналізу та контролю за формуванням та використанням фінансових ресурсів, як основної ланки фінансової роботи на підприємстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про власність : Закон України від 07.02.1991 № 697-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 20. Ст. 249. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/697-12>
2. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 47. Ст. 646. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>
3. Про господарські товариства : Закон України від 19.09.1991 № 1576-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 49. Ст. 682. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>
4. Про банкрутство : Закон України від 14.05.1992 № 2343-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 31. Ст. 440. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>
5. Про систему оподаткування : Закон України від 18.02.1997 № 77/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 16. Ст. 119. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77/97-%D0%B2%D1%80>
6. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 40. Ст. 365. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
7. Ковалюк О. М. Методологічні основи фінансового механізму. *Фінанси України*. 2003. № 4. С. 51–59.
8. Кораблін С. На короткому повідку. *Дзеркало тижня*. 2020. № 42. С. 8.
9. Луцишин З. О. *Трансформація світової фінансової системи в умовах глобалізації* : монографія. Київ : Видавничий центр «ДрУк», 2002. 320 с.
10. Фінанси підприємств : навч. посіб. для самост. вивчення дисципліни / Г. М. Азаренкова, Т. М. Журавель, Р. М. Михайленко. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Знання-Прес, 2021. 288 с.
11. Фінанси : навч. посіб. / О. П. Близнюк, Л. Лачкова, В. І. Оспіщев, І. В. Бубенко, В. В. Кривошей ; за ред. В. І. Оспіщева. Київ : Знання, 2021. 415 с.

12. Величко О. В., Якуніна О. В. *Державні фінанси* : метод. вказівки для студ. спец. «Фінанси» ден. та заоч. форм навч. / Луган. нац. пед. ун-т ім. Тараса Шевченка, Каф. фінансів і банківської справи. Луганськ : Альма-матер, 2021. 59 с.

13. Фінанси підприємств : навч. посіб. / В. М. Гончаров, С. І. Непочатов, Г. В. Пчелинська, А. В. Путінцев ; Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. Донецьк : Альматео, 2021. 185 с.

14. Горбатюк О. М., Побігайлов В. М. *Навчальний посібник з дисципліни "Фінанси"* для самостійної роботи / Нац. ун-т кораблебудування ім. адмірала Макарова. Миколаїв : НАУ, 2021. 84 с.

15. Гриньова В. М., Коюда В. О. *Фінанси підприємств* : навч. посіб. 3-тє вид., стер. Київ : Знання-Прес, 2021. 423 с.

16. Державні фінанси в розвиткових та перехідних країнах : зб. есеїв на честь Ричарда Берда / упоряд.: Хорхе Мартинес-Васкес, Джеймс Алм ; наук. ред. Л. Ільченко-Сюйва ; пер. з англ. Р.н Ткачук. Київ : К.І.С., 2021. 400 с.

17. Дєєва Н. М. *Державні фінанси і бюджетний процес* : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Нац. акад. держ. управління при Президентові України, Дніпропетр. регіон. ін-т держ. управління. Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2021. 260 с.

18. Зінченко В. О. *Вступ до спеціальності "Фінанси"* : навч.-метод. посіб. для студ. I курсу спец. «Фінанси» / Луган. нац. пед. ун-т ім. Тараса Шевченка, Каф. фінансів і банківської справи. Луганськ : Альма-матер, 2021. 110 с.

19. Корпоративне управління в Україні: менеджмент, фінанси, аудит : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (м. Рівне, 4–5 трав. 2021 р.) / Спілка економістів України [та ін.] ; відп. ред. В. І. Павлов. Рівне : НУВГП, 2021. 293 с.

20. Нестеренко А. С. *Місцеві фінанси в Україні* : навч.-метод. посіб. / Одес. нац. юрид. акад. Одеса : Юридична література, 2021. 106 с.

21. Оспіщев В. І., Близнюк О. П., Кривошей В. В. *Міжнародні фінанси* : навч. посіб. Київ : Знання, 2021. 335 с.

22. Резнікова Т. О. *Міжнародні фінанси* : навч. посіб. для студ. спец. 8.050103, 8.050206 усіх форм навчання / Харк. нац. екон. ун-т. Харків : ХНЕУ, 2021. 232 с.
URL: <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/20550> (Посилання на методичні рекомендації з цієї дисципліни)

23.Фурик В. Г. *Фінанси підприємств* : навч. посіб. для студ. напряму підгот. 0502 – «Менеджмент» всіх спец. / Вінниц. нац. техн. ун-т. Вінниця : ВНТУ, 2021. 131 с. URL: http://fk.vntu.edu.ua/images/documents/fp_praktikum.pdf (Посилання на практикум 2017 р. того ж автора/ВНТУ)

24.Артус М. М. *Фінанси* : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Європейський ун-т. Київ : Вид-во Європ. ун-ту, 2020. 197 с.

25.Внукова Н. М., Успенко В. І. *Фінанси: вступ до фаху* : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Харків : Бурун і К, 2020. 352 с.

26.Комарова І. В. *Фінанси (практикум)* : навч.-метод. посіб. Донецьк : Юго-Восток, Лтд, 2020. 342 с.

27.Методичні вказівки для проходження переддипломної практики студентами V(VI) курсу економічного факультету (спеціальність «Фінанси») / уклад. І. Т. Грудзевич ; Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки, Філол. ф-т, Каф. держ. фінансів. Луцьк : РВВ «Вежа» ВДУ ім. Л.Українки, 2020. 46 с.

28.Міжнародні фінанси : навч. посіб. / О. М. Мозговий, Т. Є. Оболенська, Т. В. Мусієць, Ю. М. Руденко, О. О. Павлюк ; за заг. ред. О. М. Мозгового ; Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана. Київ : КНЕУ, 2020. 502 с. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/33945/25227_Міжнародні%20фінанси.pdf

29.Фінанси підприємств: тести, задачі, методичні рекомендації : навч. посіб. / В. З. Потій, Н. Д. Бабяк ; за ред. В. З. Потія ; Київ. нац. екон. ун-т. Київ : КНЕУ, 2020. 244 с.

30.Рудюк Л. В. *Фінанси підприємств* : навч. посіб. для дистанц. навчання / Відкритий міжнар. ун-т розвитку людини «Україна». Київ : Ун-т «Україна», 2020. 226 с.

31.Софіщенко І. Я. *Міжнародні фінанси* : навч. посіб. / Міжрегіон. акад. управління персоналом. Київ : МАУП, 2020. 200 с.

32.Фінанси : метод. вказівки до ситуац. вправ / упоряд.: О. І. Сидоренко, П. С. Редько ; наук. ред. М. В. Колісник. Київ : Навч.-метод. центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2020. 452 с. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/33891/25225_Фінанси.pdf